

Védett tulajdonságú csoportok hozzáféréseinek akadályai a közigazgatási döntéshozatalban



Tartalomjegyzék

M1. melléklet: A diszkriminatív esetek dokumentumelemzése

M2. melléklet: A lakossági fókuszcsoportos beszélgetések és interjúk kvalitatív elemzése

M3. melléklet: Kutatási jelentés 1. – A ColoRom Közhasznú Egyesület és a T-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatókutató Zrt. tanulmánya

M4. melléklet: Kutatási jelentés 2. – Az Ipsos Zrt. tanulmánya

Mellékletek

M1. melléklet: A diszkriminatív esetek dokumentumelemzése

DISZKRIMINATÍV ESETEK DOKUMENTUMELEMZÉSE

TARTALOM

1. SZR, KU, ENY, RA és ZR települések diszkriminatív eseteinek elemzése	7
1.1. Bevezetés	7
2. Diszkriminatív esetek SZR-ről	8
2.1. Háziorvos eljárásával szembeni panasz	8
2.1.1. A panasz leírása	8
2.1.2. Az érintett önkormányzati hatáskör	8
2.1.3. Az ügyben tett intézkedés	8
2.1.4. Az ügy értékelése	8
2.2. Az SZR-i cigány nemzetiségi önkormányzat támogatásával kapcsolatos panasz	9
2.2.1. A panasz leírása	9
2.2.2. Az érintett önkormányzati hatáskörök	9
2.2.3. Az ügyben tett intézkedés	9
2.2.4. Az ügy értékelése	9
2.3. Az önkormányzat tulajdonosi jogainak gyakorlásával kapcsolatos panasz	10
2.2.1. A panasz leírása	10
2.2.2. Az érintett önkormányzati hatáskörök	11
2.2.3. Az ügyben tett intézkedés	11
2.2.4. Az ügy értékelése	11
2.4. Szociális bérlakás és szociális ellátás igénylésének ellátásával kapcsolatos panasz	12
2.2.1. A panasz leírása	12
2.2.2. Az érintett önkormányzati hatáskörök	12
2.2.3. Az ügyben tett intézkedés	11
2.2.4. Az ügy értékelése	11
3. Diszkriminatív esetek ZG-ről	13
3.1. A Z. Megyei Cigány Nemzetiségi Önkormányzatot megillető jogosítványokkal kapcsolatos beadvány	13
3.1.1. A panasz leírása	13
3.1.2. Az érintett önkormányzati hatáskörök	13
3.1.3. Az ügyben tett intézkedés	13
3.1.4. Az ügy értékelése	13
3.2. A helyi buszjárat forgalmi ellenőreinek eljárásával kapcsolatos panasz	14
3.2.1. A panasz leírása	14
3.2.2. Az érintett önkormányzati hatáskör	14
3.2.3. Az ügyben tett intézkedés	14
3.2.4. Az ügy értékelése	14
3.3. A családsegítő központ munkáltatói intézkedésével szembeni panasz	16
3.3.1. A panasz leírása	16
3.3.2. Az érintett önkormányzati hatáskörök	16
3.3.3. Az ügyben tett intézkedés	16
3.3.4. Az ügy értékelése	16
3.4. Z. Megyei Kórház diszkriminatív munkáltatói intézkedésével kapcsolatos panasz	16
3.4.1. A panasz leírása	16
3.4.2. Az ügyben tett intézkedés	17
3.4.3. Az érintett önkormányzati hatáskör	17
3.4.4. Az ügy értékelése	17

4. Diszkriminatív esetek ENY-ből	18
4.1. A lakóhely szabad megválasztását sértő polgármesteri intézkedéssel kapcsolatos panasz	18
4.1.1. A panasz leírása	18
4.1.2. Az érintett önkormányzati hatáskörök	18
4.1.3. Az ügyben tett intézkedés	18
4.1.4. Az ügy értékelése	18
4.2. Az általános iskola diszkriminatív osztályba sorolási gyakorlatával kapcsolatos panasz	19
4.2.1. A panasz leírása	19
4.2.2. Az érintett önkormányzati hatáskör	19
4.2.3. Az ügyben tett intézkedés	19
4.2.4. Az ügy értékelése	20
4.3. Az ENY-i polgármester roma nőket érintő kijelentésével kapcsolatos ügy	21
4.3.1. A panasz leírása	21
4.3.2. Az ügyben tett intézkedés	21
4.3.3. Az ügy értékelése	22
5. Diszkriminatív eset KU-ból	23
5.1. Panasz a közhatalom helyi letéteményeseinek zaklató eljárásával szemben	23
5.1.1. A panasz leírása	23
5.1.2. Az érintett önkormányzati hatáskörök	23
5.1.3. Az ügyben tett intézkedés	23
5.1.4. Az ügy értékelése	24
6. Diszkriminatív eset ZR-ből	25
6.1. Telepfelszámolás elmulasztásával kapcsolatos panasz	25
6.1.1. A panasz leírása	25
6.1.2. Az ügyben tett intézkedés	25
6.1.3. Az ügy értékelése	26
7. Diszkriminatív eset RA-ról	27
7.1. Fogytékos ellátás igénylésével kapcsolatos panasz	27
7.1.1. A panasz leírása	27
7.1.2. Az ügyben tett intézkedés	27
7.1.3. Az érintett önkormányzati hatáskör	27
7.1.4. Az ügy értékelése	27
8. A jogesetelemzés legfontosabb megállapításai	28
9. A közigazgatással és közszolgáltatásokhoz való hozzáféréssel kapcsolatos diszkriminációs ügyek elemzése	31
9.1. Az elemzés módszere	31
9.2. Az elemzés legfontosabb megállapításai	31
10. Akadálymentesítési kötelezettség elmulasztásával kapcsolatos ügyek	34
11. Oktatási ügyek	37
12. Közigazgatási hatáskörrel összefüggő ügyek	42
13. Egészségügyi, szociális ellátással kapcsolatos ügyek	45
14. Lakhatással kapcsolatos panaszok	47

1. SZR, KU, ENY, RA és ZR települések diszkriminatív eseteinek elemzése

1.1. Bevezetés

Jelen tanulmány a kutatás fókuszát képező hat kiválasztott település, ZG, SZR, ENY, ZR, RA és KU önkormányzatával és annak szerveivel, mint a közhatalom helyi letéteményesével, valamint a megyei, illetve települési önkormányzati fenntartású intézményeikkel szemben benyújtott diszkriminációs panaszok leírását és azok rövid elemzését tartalmazza.

A tanulmány a 2008. január 1-jét követően benyújtott és 2012. december 31-ig lezárt jogeseteket ismerteti a kiválasztott településekről.

Az elemzés tárgyát azok a panaszok képezték, amelyeket a fenti ötéves időszakban az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz (EBH), a Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Jogainak Országgyűlési Biztosához (továbbiakban: kisebbségi biztos), az Állampolgári Jogok Országgyűlési Biztosához, illetve ezek jogutódjához, az Alapvető Jogok Biztosához (AJB) nyújtottak be a jogkereső ügyfelek a vizsgált települések közigazgatási szervei, illetve önkormányzati fenntartású intézményeivel szemben.

A jogesetek felkutatása az EBH és az AJB közvetlen megkeresésével, a megadott paraméterek szerinti esetek lekérésével történt. Az EBH és az AJB előtti eseteken túl megkíséreltük a Társaság a Szabadságjogokért, a Magyar Helsinki Bizottság, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda, a Kézenfogva Alapítvány és az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvány közvetlen megkeresésével további jogesetek felkutatását. A vizsgált időszak és a kutatás fókuszát képező települések viszonylatában a jogvédő szervezetek a már rendelkezésre álló jogeseteken túl további diszkriminatív esetéről nem tudtak beszámolni.

Az elemzés a panaszosok diszkriminatív érzetére fókuszál, amely nem feltétlenül esik egybe az Egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvényben (továbbiakban Ebktv.) meghatározott hátrányos megkülönböztetés tilalmával. Az elemzés szempontjából diszkriminatív esetnek tekintettük a hat kiválasztott település helyi közigazgatási szerveivel, vagy önkormányzati fenntartású intézményeivel szemben benyújtott minden olyan panaszt, amelyben a panasz benyújtója valamely védett, vagy, vagy annak érzett tulajdonságával összefüggésben megkülönböztető bánásmódra, vagy valamilyen sérelemre hivatkozott.

A panaszok bemutatása településenkénti bontásban történik. A legtöbb jogesetet – miként az várható is volt- a nagyobb lélekszámú településekről sikerült azonosítani, míg RA, KU és ZR esetében csak 1-1 diszkriminatív panasz benyújtására került sor.

2. Diszkriminatív esetek SZR-ről

2.1. Házi orvos eljárásával szembeni panasz

2.1.1. A panasz leírása¹

Az egyik SZR-i házi orvossal szemben terjesztett elő panaszt egy súlyosan beteg és mozgáskorlátozott nő gyermeke. A panasz szerint beteg édesanyja után eddig ápolási díjban részesült, azonban ez az ellátása megszűnt. A panaszos beadványa szerint édesanyja házi orvosa ellenségesen viselkedik vele szemben, több alkalommal szidalmazta őt és édesanyját, rasszista megjegyzéseket tett, és nem hajlandó a panaszos édesanyjának zárójelentéseit dokumentálni, gyógyszereit felírni. Említette e mellett a panaszos azt is, hogy a házi orvos megtagadta – még ügyeletes orvosként is – az édesanyja otthoni ellátását. Mindezen előzményekre figyelemmel a panaszos kezdeményezte édesanyja házi orvosának megváltoztatását, azonban elutasító választ kapott arra való hivatkozással, hogy SZR-en nincsen más „szabad orvos”.

A panaszból nem tűnik ki, hogy a kisebbségi biztos eljárását megelőzően kezdeményezte-e a probléma megoldását az önkormányzatnál. Mindenestre az a panaszból megállapítható, hogy a házi orvossal kialakult konfliktust a panaszos akként kívánta rendezni, hogy házi orvost vált. Arra nem merült fel adat, hogy ezt hol és kinél kezdeményezte.

A panaszos mindössze egyszer utalt részletes beadványában a házi orvos rasszista attitűdjére, azt részletesen nem fejtette ki. Megemlített azonban egy incidenst, amely közte és a házi orvos között zajlott le: az ápolási díj megállapításáról szóló határozat felülvizsgálatra került és az önkormányzat arra kötelezte, hogy az ápolási díj továbbfolyósítása érdekében keresse fel édesanyja házi orvosát azt igazolandó, hogy állapota továbbra is igényli az állandó ápolást. A panaszos a határozattal kereste fel a házi orvost, aki a beadvány szerint egy rasszista megnyilvánulás keretében (a panaszos ezt nem részletezte) agresszíven arra szólította fel, hogy az igazolás kiállításához a kórházi kezelőorvost keresse fel, mert a házi orvos nyilvántartásában nem szerepelnek a panaszos édesanyjának legutóbbi vizsgálati eredményei. A házi orvos – a beadvány szerint – a feldúlt panaszt letegezve felszólította, „Takarodj a rendelőmből!”.

A panaszos nem jelölt meg védett tulajdonságot. A panaszban említett „rasszista megnyilvánulás” és maga az a körülmény, hogy a panaszt a kisebbségi biztoshoz nyújtotta be, arra enged következtetni, hogy a panaszos összefüggést vélt a házi orvos magatartása és a panaszos roma nemzetiséghez tartozása között.

2.1.2. Az érintett önkormányzati hatáskör

A helyi önkormányzatok kötelező feladatai közé tartozik az alapfokú egészségügyi ellátás biztosítása. Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. tv. 152. §-a szerint az önkormányzat az alapfokú egészségügyi ellátás keretében gondoskodik a házi orvosi ellátásról. Ennek a helyi önkormányzatok a 43/1999. (III.3.) Kormányrendelet alapján a házi orvosokkal való feladatellátási szerződések megkötésével tesznek eleget.

2.1.3. Az ügyben tett intézkedés

A kisebbségi biztos a panaszt áttette az Egészségbiztosítási Felügyelethez (EBF), nyomatékosítva, hogy bár az ügy kisebbségi jogi szempontból is megközelíthető, az alapvetően olyan orvosszakmai problémákat vet fel, amelyek kapcsán célszerűbbnek tűnik az ügy felügyeleti jellegű kivizsgálása.

A kisebbségi biztos a rendelkezésre álló adatok szerint nem kapott tájékoztatást az EBF előtti vizsgálat eredményéről, a vizsgálat megállapításáról.

2.1.4. Az ügy értékelése

Az EBF tájékoztatása hiányában nem áll rendelkezésre információ arról, hogy feltárt-e a felügyelet bármilyen jogsértést, s amennyiben igen, az összefüggésben állt-e a panaszos roma származásával.

Az EBH éves beszámolóiból megállapítható ugyanakkor, hogy az egészségügyi ellátással kapcsolatos diszkriminációs ügyek többségét roma panaszosok kezdeményezik. 2003-ban az Egészségügyi, Szociális

¹ A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosa előtt indult NEK-404-2010. számú ügy

és Családügyi Minisztérium felkérésére készült kutatás szerint a roma felnőtt betegek 20 százaléka tapasztalta, hogy a hétvégén vagy éjszaka hívott ügyeletes orvos nyíltan megtagadta, hogy kimenjen. A kutatás szerint ennek háttérében a szegregációval és a zsúfolt lakhatási körülményekkel összefüggő okok álltak². A 2003-as felméréséhez hasonló eredményekről számolt be az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének 2009-es kutatása, amely szerint a megkérdezett magyarországi romák 25 százaléka tapasztalt már diszkriminációt származása miatt az egészségügyben dolgozók részéről³.

2.2. Az SZR-i Cigány Nemzetiségi Önkormányzat támogatásával kapcsolatos panasz

2.2.1. A panasz leírása⁴

A kisebbségi biztos munkatársai a Baranya megyei országjárás kapcsán látogattak el SZR-re, ahol a polgármesterrel, majd a helyi roma nemzetiségi önkormányzat (RNÖ) elnökével beszélgettek. A kisebbségi biztos munkatársai feljegyzést készítettek, amelyben összefoglalták a település kisebbségeinek helyzetét a megbeszéléseken elhangzottak alapján. A feljegyzés szerint SZR-en cigány, horvát és német kisebbség él. Míg a német és horvát kisebbség száma elenyésző, addig a cigányság aránya a választói névjegyzék szerint 8 százalékos, amely 840 főt jelent, de a helyi viszonyok ismeretében ennél jóval magasabb arányról lehet szó. A polgármester elmondása szerint a fogadóóráján megjelenő ügyfelek 80 százaléka cigány, az emberek legfőbb gondja a lakhatás.

A RNÖ elnöke – aki 16 éve tölti be e tisztséget – sötét képet festett a településről, különösképpen a cigányokkal szembeni „idegengyűlöletről”. Elmondása szerint két roma asszony is fizikai erőszak áldozatává vált, akiket kimondottan származásuk miatt támadtak meg. A munkahelyi diszkrimináció ugyancsak égető probléma a településen, több esetről is tudott, amikor a jelentkezőket a származásuk miatt nem alkalmazták.

A RNÖ elnöke elsősorban a közfoglalkoztatással és a nemzetiségi önkormányzatok támogatásával kapcsolatos kormányzati döntéseket kifogásolta. Az RNÖ települési önkormányzattal való kapcsolatát úgy jellemezte, hogy látszólag harmonikus a viszony, de a valóságban nincs együttműködés a két önkormányzat között. Kifogásolta továbbá, hogy a korábbi évektől eltérően semmilyen pénzügyi támogatásban nem részesülnek az önkormányzattól, a kormányzati támogatás, ami havi 17 000 forintot tesz ki, még az iroda működtetésére sem elegendő. A RNÖ elnöke megértéssel fogadta, hogy az önkormányzat finanszírozási nehézségei okán a 2010-es évben nem tudott számukra többlettámogatást adni, azt viszonyt kimondottan nehezményezte, hogy a 2011-es évben sem kaptak támogatást. Az RNÖ elnöke fontosnak tartotta, hogy a megyei kormányhivatal tartson részletes tájékoztatást, hogy világossá váljon minden érintett számára, hogy a települési önkormányzat, illetve a jegyző miben és hogyan köteles segítséget nyújtani a RNÖ-nek, és melyek az együttműködésük legfontosabb elemei.

2.2.2. Az érintett önkormányzati hatáskör

A panasz felvételekor még hatályos, a nemzetiségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. tv. (Nektv.) elvi élel rögzíti, hogy a nemzetiségi önkormányzatok között, illetőleg a nemzetiségi önkormányzatok és a helyi önkormányzatok között nincs alá-fölérendeltségi viszony. Az önkormányzatok együttműködésének kereteit a Nektv. csak érintőlegesen határozza meg, elsősorban a települési önkormányzatnak a nemzetiségi önkormányzatok felé fennálló kötelezettségeit hangsúlyozva. Ilyen szabályt tartalmaz a Nektv. 27. §-a, amely rögzíti, hogy a helyi önkormányzat köteles a nemzetiségi önkormányzat részére biztosítani – a helyi önkormányzat szervezeti és működési szabályzatában rögzített módon – a települési nemzetiségi önkormányzat testületi működésének feltételeit. A Nektv. értelmében a testületi működés feltételének tekintendő a helyiséghasználat biztosítása, a postai, kézbesítési, gépelési, sokszorosítási feladatok ellátása és az ezzel járó költségek viselése. A Nektv. alapján nem kötelesek a települési önkormányzatok anyagi támogatást is biztosítani.

² Bizonyítva. A magyar joggyakorlat elemzése a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda (NEKI) egyes diszkriminációs ügyei alapján, Másság Alapítvány, NEKI, 2010, 23-24. o.

³ EU-MIDIS, European Union Minorities and Discrimination Survey, Main Results Report, European Union Agency for Fundamental Rights, 2009, 162. o.

⁴ A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosa előtt NEK-331-334/2011. számon indult ügy (2011. 02.22.)

2.2.3. Az ügyben tett intézkedés

A kisebbségi biztos írásban kért tájékoztatást a település polgármesterétől többek között arról, hogy milyen együttműködési formákról tud beszámolni a RNÖ és a települési önkormányzat között, továbbá tájékoztatást kért a RNÖ-nek korábban nyújtott finanszírozás megszüntetésének okairól is.

Az önkormányzat válaszlevelében előadta, hogy a város a rendelkezésére álló forrásokból elsősorban a kötelezően ellátandó feladatokat finanszírozza, jelentős hitelállománnyal rendelkezik, ezért várhatóan a jövőben sem lesz képes támogatást adni a RNÖ-nek. Hozzátette, hogy megítélése szerint a RNÖ a rendelkezésére álló forrásokkal meg gondolatlanul gazdálkodik. A két önkormányzat együttműködésével kapcsolatban kifejtette, hogy SZR Város Önkormányzata és a SZR-i RNÖ között létrejött Együttműködési megállapodás részletesen rendezi az együttműködést, különösen a gazdálkodást érintő szabályokat. Hangsúlyozta, hogy valamennyi nemzetiségi önkormányzat meghívást kap a képviselő-testület ülésére.

A kisebbségi biztos a polgármesteri válaszlevelet követően több javaslatot is megfogalmazott az önkormányzatok együttműködésének elősegítése érdekében. A finanszírozási kérdések megvitatására a kisebbségi biztos egyeztetést javasolt, továbbá az együttműködés elmélyítése érdekében javasolta, hogy a felek a 2012-es évre vonatkozóan tekintsék át a közös munka intenzívebbé tételének lehetőségeit.

2.2.4. Az ügy értékelése

A kisebbségi biztos, illetve munkatársai az országjárásuk során találkoztak a SZR-i RNÖ elnökével, aki e megbeszélés során ismertette a település cigány lakosságának helyzetét, s tért ki e körben külön is a RNÖ és a helyi önkormányzat viszonyára. Kifogásai, aggályai tulajdonképpen a finanszírozási nehézségekhez kapcsolódtak, továbbá a helyi önkormányzat korábbi, a RNÖ számára előnyös támogatási gyakorlatának megváltozásához. A Nektv. a nemzetiségi önkormányzatok jogai és kötelezettségeinek rögzítésén túl a helyi önkormányzatokkal való napi közös munka kereteit nem határozza meg. Miként arra SZR-en is sort került, a nemzetiségi és a helyi önkormányzatok együttműködési megállapodás megkötésével konkretizálják és tisztázzák a Nektv.-ben foglalt jogok és kötelezettségek gyakorlásának helyben szokásos, elvárt módját. Az együttműködési megállapodás önmagában azonban nem garantálja, hogy a helyi kisebbségek (nemzetiségek) érdekei a tervezés, döntéshozatal és végrehajtás valamennyi fázisában ténylegesen értékelésre kerüljenek. A SZR-i RNÖ által előadottak a helyi önkormányzat részéről jogsértő magatartást nem valószínűsítettek, a két önkormányzat együttműködésének elmélyítésére jogon túli eszközök szükségeltetnek.

2.3. Az önkormányzat tulajdonosi jogainak gyakorlásával kapcsolatos panasz

2.3.1. A panasz leírása⁵

A kisebbségi biztos munkatársai országjárásuk során, a SZR-i RNÖ kíséretében felkeresték a település egyik legproblémásabb szegregátumát, az MF-lakótelepet. A lakótelepen a kisebbségi biztos munkatársai több panaszt is rögzítettek.

A felkeresett lakótelepen két lakóépületet jártak körbe. Az MF-lakótelep 1. sz. épületének 30 lakása közül 20 magántulajdonban, míg a fennmaradó 10 lakás az önkormányzat tulajdonában áll. 2001-ig az épület valamennyi lakása az önkormányzat tulajdonát képezte, amikor is rendkívül kedvezményesen, mindössze 370 000 Ft-ért a korábbi bérlők megvásárolhatták az ingatlanokat, a felhalmozott lakbértartozás elengedése mellett. Az épület azonban – feltehetően az alapzat süllyedése okán – folyamatos mozgásban van, ami nemcsak a falak repedezését, de az épület csöveinek, vezetékeinek gyakori törését is okozza. A kisebbségi biztos munkatársai azt tapasztalták, hogy bár a lakásokat folyamatos újítgatják, ennek ellenére is elkeserítő állapotban vannak. Az épület több lakója kifogásolta a kisebbségi biztos munkatársainak, hogy az épületben nem alakult meg a társasházközösség, nincs közös képviselőjük, így közös költséget sem fizetnek, ami a közös használatú helyiségek tatarozását ellehetetleníti.

⁵ A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosa előtt NEK-331-334/2011. 2011.02.22

Bár a kisebbségi ombudsman munkatársai által készített feljegyzésben nem szerepel, a panaszosok feltehetően a roma nemzetiséghez tartoznak. Erre utal lakóhelyük (köztudottan szegregált MF-lakótelep) és különösen az, hogy az RNÖ elnöke révén kerültek a kisebbségi biztos munkatársaival kapcsolatba.

2.3.2. Az érintett önkormányzati hatáskörök

A kisebbségi biztos munkatársai által rögzített panaszok a SZR-i önkormányzat tulajdonosi jogosítványait érintették.

2.3.3. Az ügyben tett intézkedés

A kisebbségi ombudsman a látogatást és a panaszok felvételét követően írásos megkereséssel fordult SZR polgármesteréhez, tájékoztatást kért, hogy mikor, milyen feltételekkel és mi okból adták el a MF-lakótelep 1. sz. épületében lévő lakásokat, milyen műszaki és statikai állapotban vannak a lakások, folyt-e az eladás óta az érintett lakásokkal kapcsolatban építéshatósági eljárás, ha igen, milyen eredménnyel, és kértek-e az ott lakók az önkormányzattól segítséget lakhatási helyzetük javítása érdekében. A kisebbségi ombudsman az egyedi panaszokhoz kapcsolódó megkereséseken túl tájékoztatást kért a polgármestertől a településen élő romák általános helyzetére vonatkozóan is, valamint hogy az önkormányzat miként tudja és kívánja a település rossz szociális helyzetű lakosait segíteni.

A polgármester válaszelevelében kifejtette, hogy a vagyongekezelő 1999-ben kapott felhatalmazást a bér-lakások értékesítésére az önkormányzat képviselő-testületétől. A lakások vételárát az RNÖ javaslatára a mindenkori ingatlan forgalmi érték 30 százalékában és a díjtartozások összegében jelölte meg. A polgármester válaszelevele szerint az ingatlan azért nem működik társasházként, mert attól a tulajdonosok elzárkóznak, különösen a közös költség fizetésétől, ami a közös használatú helyiségek felújításához feltétlenül szükséges lenne. Az önkormányzat vagyongekezelője nem sokkal a kisebbségi biztos munkatársainak a lakótelepen történt látogatását követően lakógyűlést hívott össze, ami azonban a tulajdonosok érdektelensége miatt nem volt határozatképes.

A kisebbségi biztos a polgármesteri tájékoztatást követően kezdeményezte a társasházi közgyűlés ismételt összehívásához szükséges intézkedések megtételét, egyúttal felkérte a polgármestert, hogy „adott esetben a SZR-i Cigány Nemzetiségi Önkormányzat és az illetékes családsegítő szolgálat bevonásával segítsék a közgyűlés előkészítését információkkal, tájékoztatással is”. A kisebbségi biztos felhívta az önkormányzat figyelmét, hogy miután az épület lakásainak 1/3-a a tulajdonában áll, a Társasházakról szóló 2003. évi CXXXIII. tv. 35. § (2) bekezdése értelmében írásban kérheti a közgyűlés összehívását és az épülettel kapcsolatos problémák megtárgyalását.

2.3.4. Az ügy értékelése

A kisebbségi biztos az esélyegyenlőség és a hátrányos helyzetű, köztük roma lakosok helyzetének javítása érdekében kezdeményezte az önkormányzatnál a lakógyűlés összehívását. Bár arra a kisebbségi biztos nem tért ki, hogy 2001-ben milyen (statikai) állapotban lévő lakásokat értékesített az önkormányzat az ott lakóknak, s az azóta eltelt tíz évben miért nem került sor építéshatósági eljárásra az épület mozgása és vezeték, csövek megrongálódását követően, a lakások alacsony vételára arra enged következtetni, hogy az önkormányzat előtt is ismert volt az épület állapota. Felmerül ezért, hogy a település leghátrányosabb helyzetű lakosainak, jóllehet jelképes összegért, statikailag meglehetősen kifogásolható állapotú lakásokat értékesítettek, amely nyilvánvalóan nem növeli társadalmi mobilitásukat és esélyegyenlőségüket.

2.4. Szociális bérlakás és szociális ellátás igénylésével kapcsolatos panasz

2.4.1. A panasz leírása⁶

Egy látássérült, 80 százalékos rokkantnyugdíjas nő panaszt nyújtott be az Alapvető Jogok Biztosához a SZR-i Város Önkormányzatával szemben. A panaszos albérletben lakik, és a téli időszakot immár második éve fűtetlen lakásban vészelte át, mert szerény nyugdíjából nem tudott tüzelőt vásárolni. Panasza szerint többször is kérte a polgármesteri hivatal segítségét, de ott azt a választ kapta, hogy „nem jogosult a segítségre”. Az önkormányzat képviselő-testületének képviselőit a panasz szerint „nem lehet megtalálni”, a településen nincs kihez fordulnia. A panaszbeadvány szerint az asszony az önkormányzatnál szociális lakás iránti kérelmet is előterjesztett, azonban a kérelmezők sorában egy „százas listára” került, így feltételezése szerint az elkövetkezendő tíz évben nem fog lakáshoz jutni.

2.4.2. Az érintett önkormányzati hatáskörök

A települési képviselők feladatait a panasz benyújtásakor hatályos Ötv. 19–22. §-ai tartalmazták. A helyi lakossággal szembeni elsődleges kötelezettséget az Ötv. 19. § (1). bekezdése határozza meg: „a települési képviselő a település egészéért vállalt felelősséggel képviseli a választóinak az érdekeit”. A lakások és helyiségek bérletére, valamint az elidegenítésükre vonatkozó egyes szabályokról szóló 1993. évi LXXVIII. törvény 3. § (1) bekezdése értelmében a helyi önkormányzat rendeletben határozza meg a tulajdonában álló lakások bérletére vonatkozó feltételeket. Ugyancsak önkormányzati rendeletben kell meghatározni az önkormányzati lakás szociális helyzet alapján történő bérbeadásának a lakás bérbeadásakor fennálló jövedelmi és vagyoni körülményekhez igazodó feltételeit.

2.4.3. Az ügyben tett intézkedés

Az ombudsman tájékoztatta a panaszost, hogy az önkormányzat tulajdonosi jogainak gyakorlásával kapcsolatban nincs hatásköre.

Az ombudsman felvette a kapcsolatot a város Integrált Szociális Intézményével a panaszos által igénybe vehető szociális ellátások tárgyában, ahol azt a tájékoztatást kapta, hogy a Családsegítő Szolgálat már eddig is segítséget nyújtott a panaszosnak több kérelem kitöltéséhez.

Az ombudsman ezt követően tájékoztatást nyújtott a panaszosnak azokról a civil kezdeményezésekről, szervezetekről, amelyek szociális helyzetéből adódó gondjai megoldásához járulhatnak hozzá. Ennek keretében felhívta a panaszos figyelmét a Héra Alapítványra, amely az áramszolgáltatónál keletkezett díjhátralék rendezéséhez nyújthat támogatást, illetve tájékoztatta a Magyar Vöröskereszt Baranya Megyei Szervezetének, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Dél-dunántúli Régiójának, a magyar Ökumenikus Segélyszervezet, a Baptista Szeretetszolgálat Alapítvány és a Katolikus Karitás humanitárius szervezet elérhetőségéről.

2.4.4. Az ügy értékelése

Érdemi vizsgálat hiányában nem állapítható meg, hogy a panaszos miért nem tudott kapcsolatot teremteni a település képviselőivel. Nem állapítható meg így az sem, hogy mennyiben gátolta a fogyatékosága az önkormányzati szervekhez, szociális ellátásokhoz való hozzáféréseben.

Az ombudsman hatáskör hiányára hivatkozással nem vizsgálta az asszony szociális lakás iránti kérelmével kapcsolatos kifogásait, ugyanakkor a panaszos a várakozási idő kifogásolása mellett az önkormányzat részéről semmilyen egyéb visszásságra nem utalt.

⁶ AJB-1807/2012. számú ügy.

3. Diszkriminatív esetek ZG-ről

3.1. A Z. Megyei Cigány Nemzetiségi Önkormányzatot megillető jogosítványokkal kapcsolatos beadvány

3.1.1. A panasz leírása⁷

A Z. Megyei Cigány Nemzetiségi Önkormányzat elnöke jogértelmezési kérdéssel fordult a kisebbségi biztos hivatalához. A beadvány szerint a megyei önkormányzat és a megyei nemzetiségi önkormányzat együttműködésében problémaként merült fel a megyei RNÖ elnökének jogállása, konkrétan az, hogy megilletik-e mindazon jogok, amelyek a települési nemzetiségi önkormányzat elnökét, mint a kisebbség szószólóját megilletik.

A megyei önkormányzat álláspontja szerint azzal, hogy a megyei közgyűlésen belül kisebbségi bizottság felállítása megtörtént, a megyei RNÖ elnök részére biztosított tanácskozási jog a közgyűlésen is biztosított, s így a megyei önkormányzat eleget tett a törvényi rendelkezéseknek.

3.1.2. Az érintett önkormányzati hatáskörök

A Zala Megyei RNÖ a kisebbségek helyi szószólójának a Nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló (Nektv.) 1993. évi LXXVII. törvény 40. §-ában foglalt jogosítványainak gyakorlásával összefüggésben kért tájékoztatást.

Az Ötv. 12. § (7) bekezdése szerint a kisebbség szószólója a települési kisebbségi önkormányzat elnöke. Amennyiben nem tagja a képviselő-testületnek, annak ülésein tanácskozási joggal részt vehet.

A megyei önkormányzatok működésére az Ötv. 76 §-a szerint a külön nem szabályozott kérdésekben a települési önkormányzatokra vonatkozó rendelkezések irányadók.

3.1.3. Az ügyben tett intézkedés

A kisebbségi biztos tájékoztatása szerint a szószólóra vonatkozó rendelkezések értelmezése több településen és egyes megyékben is gondot okoz. Az Ötv. 76. §-a alapján a megyei önkormányzat működésére eltérő szabályozás hiányában a települési önkormányzatokra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. Igaz ez a kisebbségi önkormányzatokra is, ezért a kisebbségi biztos álláspontja szerint a területi kisebbségi önkormányzat elnökét ugyanazok a szószólói jogosultságok illetik meg a megyei önkormányzat közgyűlésében, mint amelyeket a települési kisebbségi elnök gyakorol a települési önkormányzat képviselő-testületében.

A kisebbségi biztos összességében tehát azt a jogértelmezést adta, hogy a beadványozót – a megyei önkormányzat által képviselt állásponttal ellentétben – megilletik a szószólói jogosítványok, vagyis a területi kisebbségi önkormányzat elnökeként részt vehet a megyei önkormányzat közgyűlésén. A kisebbségi biztos kilátásba helyezte a vizsgálat indítását, amennyiben a beadványozó a szószólói jogosítványait továbbra sem tudja gyakorolni.

3.1.4. Az ügy értékelése

A kisebbségi biztos válaszlevele szerint a Z. Megyei RNÖ elnöke által felvetett kérdés valójában több település számára is jogértelmezési nehézségeket okoz. A kisebbségi jogok érvényesítésének biztosítása a települési, illetve a területi önkormányzatok kötelező feladata, a kisebbségi (nemzetiségi) önkormányzatok csak kisebbségekre (nemzetiségekre) vonatkozó helyi szabályozás tartalmának kialakításában vehetnek részt. Ez a részvételi jog magában foglalja a kisebbségi önkormányzatok egyetértési, véleményezési és kezdeményezési, illetve megkeresési jogát. Ezen jogosítványok gyakorlásának előfeltétele – a területi nemzetiségi önkormányzatok esetében is – hogy a nemzetiség szószólója (területi/települési nemzetiségi önkormányzat elnöke) részt vehessen az önkormányzat legfőbb döntéshozó szervének a nemzetiséget érintő kérdéseket tárgyaló ülésein.

⁷ NEK/2412/2008. számú ügy

3.2. A helyi buszjárat forgalmi ellenőreinek eljárásával kapcsolatos panasz

3.2.1. A panasz leírása⁸

Az EBH Z. megyei referense által rögzített panasz szerint a kérelmező 45 éves, szemmel láthatóan halmozottan fogyatékos fia a helyi autóbusszáron utazott, amikor a forgalmi ellenőrök felszólították, hogy mutassa fel érvényes utazási igazolványát vagy menetjegyét. Mivel a kérelmező fiánál nem volt igazolvány, ezt megpróbálta elmagyarázni az ellenőröknek, majd felajánlotta, hogy hívják fel édesanyját. Az ellenőrök nem éltek a lehetőséggel, a férfit a célállomásnál leszállni nem hagyták, s a végállomásig fenyegették, hogy rendőrt hívnak. A végállomásnál utóbb elengedték, büntetést nem szabtak ki vele szemben.

A panasz szerint a férfit rendkívül felzaklatták a történetek, napokig rémálmok gyötörték. A kérelmező elmondása szerint fia mozgássérült igazolvánnyal és regisztrációs jeggyel utazik minden tömegközlekedési eszközön, de a történetekkor valóban nem volt nála igazolványa. A kérelmező álláspontja szerint az ellenőrök alappal szabhattak volna ki büntetést fiával szemben, de fia emberi méltóságát sértő, zaklató eljárásuk az egyenlő bánásmód követelményébe ütközött.

A panaszos a tömegközlekedési vállalatnál közvetlenül is panasszal élt az ellenőrökkel szemben. A társaság képviselőjének tájékoztatása szerint azért nem szabtak ki büntetést a kérelmező fiával szemben, mert az autóbusz vezetője felismerte őt. Az ellenőrök elmondása szerint nem vették észre, hogy sérült személlyel szemben intézkednek, mert a férfi nem tartott szemkontaktust velük, azt pedig határozottan tagadták, hogy a férfit megverték, lökdözték vagy piszkálták volna. Az autóbusz-társaság képviselője sajnálatát fejezte ki a történetek miatt, egyúttal tájékoztatta a kérelmezőt, hogy az ellenőrökkel szemben a szükséges intézkedéseket megtette.

3.2.2. Az érintett önkormányzati hatáskör

A kérelem előterjesztésekor hatályos Ötv. 8. § (2) bekezdése értelmében a helyi önkormányzat feladata a helyi tömegközlekedés biztosítása. A kérelem benyújtásakor hatályos, az Autóbusszal végzett menetrend szerinti személyszállításról szóló 2004. évi XXXIII. törvény alapján a helyi önkormányzatok közszolgáltatási szerződést köthetnek a helyi tömegközlekedés biztosítására. A jogszabály 4. § (1) bekezdése szerint az önkormányzat feladatkörébe tartozik a közszolgáltatási feladatok és az azokkal összefüggő követelmények meghatározása a szolgáltatóval szemben. Az önkormányzat köteles a közszolgáltatási feladatok ellátására leginkább megfelelő, a legszínvonalasabb és a köz számára legkevésbé költséges szolgáltatást kínáló, legalkalmasabb szolgáltatót kiválasztani és megbízni, továbbá az önkormányzat feladata a szolgáltató tevékenységének folyamatos figyelemmel kísérése és ellenőrzése.

3.2.3. Az ügyben tett intézkedés

Az EBH eljárást indított az ügyben, ugyanis a kérelmező a becsatolt okirati bizonyítékok alapján valószínűsítette, hogy az autóbusz társaság fiával szemben – fogyatékoságával összefüggésben – megsértette az egyenlő bánásmód követelményét. A hatósági tárgyalást követően az autóbusz-társaság és a kérelmező egyezsége kötöttek, amelyben a társaság sajnálatát és elnézését fejezte ki, egyúttal kijelentette, hogy a kérelmező gyermekét megsérteni, megbántani nem állt szándékában. Ígéretet tett arra is, hogy az ésszerű alkalmazkodás követelményét megtartva a fogyatékoságból eredő hátrány kompenzálásához minden olyan szükséges intézkedést megtesz, amely lehetővé teszi a fogyatékos személyek számára az egyenlő esélyű hozzáférést a tevékenységi körébe tartozó területen.

3.2.4. Az ügy értékelése

A közszolgáltatást végző társasággal szemben előterjesztett panasz- miként arra a felek között létrejött egyezség szövege is utalt- tulajdonképpen az ésszerű alkalmazkodás követelményének megsértésén alapult. Az ésszerű alkalmazkodás követelményét a foglalkoztatás területén a foglalkoztatási és

⁸ EBH/501/2011. számú ügy.

munkahelyi egyenlő bánásmód általános kereteinek a létrehozásáról szóló, a Tanács 2000/78/EK irányelve (továbbiakban Foglalkoztatási Keretirányelv) írja elő. A Foglalkoztatási Keret-irányelv 5. cikke értelmében a munkaadóknak meg kell tenniük a megfelelő és az adott esetben szükséges intézkedéseket, hogy a fogyatékos személy számára lehetővé váljon a munkához jutás, a munkában való részvétel, az előmenetel, az át- vagy továbbképzés, kivéve, ha az ilyen intézkedés aránytalanul nagy terhet ró a munkaadóra. A Foglalkoztatási keretirányelvnek az ésszerű alkalmazkodás követelményére vonatkozó rendelkezéseit a Fogyatékos személyek jogairól és esély-egyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. tv. (továbbiakban Fot.) ültette át a magyar jogba. A Fot. 15. §-a azonban csak a felvételi eljárás tekintetében írja elő az ésszerű alkalmazkodás kötelezettségét, illetve azokra a munkáltatókra nézve, akik már alkalmazna megváltozott munkaképességű személyeket. Az EBH Tanácsadó Testülete álláspontja szerint az Fot. nem felel meg az uniós követelményeknek hiszen „hiányzik annak előírása, hogy a munkáltató annak érdekében is köteles legyen az ésszerű alkalmazkodáshoz szükséges lépéseket megtenni, hogy megteremtse a fogyatékos személyek majdani munkavégzésének és ekként felvételének a lehetőségét, azaz úgy legyen köteles a munkahelyi környezetet kialakítani, hogy lehetővé tegye a fogyatékos jelentkező számára, hogy esetleges felvétele esetén a jövőben el tudja látni az adott feladatot”.⁹

A Foglalkoztatási Keretirányelv csupán a foglalkoztatás területén írja elő a munkáltatók pozitív kötelezettségét a fogyatékos személyek speciális szükségleteinek figyelembe vételére. Erre, továbbá az ENSZ égisze alatt elfogadott, Fogyatékosossággal élő személyek jogairól szóló egyezményben foglalt követelményre tekintettel az EBH Tanácsadó Testülete jogszabály-módosítási javaslatot fogalmazott meg egy általános, a foglalkoztatáson túli területekre is alkalmazandó követelmény előírására és annak az Ebktv.-be foglalása iránt¹⁰.

S bár a hatályos jogszabályok nem írnak elő konkrét kötelezettséget a munkáltatókon túl például a közszolgáltatást ellátó szervezetek számára az ésszerű alkalmazkodás követelményének megtartására, az egyéni szempontok figyelembe vételére vonatkozó elvárás az Ebktv. 1. § -ából is levezethető.¹¹

A konkrét esetben az ésszerű alkalmazkodás követelménye alapján elvárható lett volna, hogy a forgalmi ellenőrök éljenek a kérelmező gyermeke által felajánlott azon lehetőséggel, hogy az ügyet tisztázzák telefonon az édesanyával, s így biztosítható lett volna, hogy a fogyatékos személy a célállomáson leszálljon. Olyan elvárás az autóbusz-társasággal, illetve a forgalmi ellenőrökkel szemben még az ésszerű alkalmazkodás követelménye alapján sem támasztható, hogy tekintsenek el a pótdíj vagy bírság kiszabásától.

A helyi autóbusz-társasággal szemben benyújtott panasz az ésszerű alkalmazkodás elmulasztásán túl a fogyatékos személlyel szembeni zaklatás lehetőségét is felveti. Bár az ügyben nem született döntés a felől, hogy történt-e hátrányos megkülönböztetés, s feltehetőleg a tényállás e körben nem is lett volna feltárható, mindenesetre a panasz legalább is a valószínűsítéséhez szükséges mértékben alátámasztotta, hogy a kérelmező gyermekével szemben megszegyenítő, illetve támadó légkör alakult ki fogyatékoságával összefüggésben.

A közszolgáltatásért felelős helyi önkormányzat a rendelkezésre álló iratok szerint nem értesült az ügyről.

⁹ EBH Tanácsadó Testületének a fogyatékosossággal élőket érintő ésszerű alkalmazkodás követelményének kodifikálására vonatkozó jogszabály módosítási javaslata. elérhető: http://www.eqyenlobanasmod.hu/tt/TTaf_100226jj (letöltve: 2013. augusztus 12.)

¹⁰ Az Ebktv. A Tanácsadó testület javaslata alapján az alábbi 10/A §-sal egészülne ki:

10/A. § (1) Az ésszerű alkalmazkodás követelménye azt jelenti, hogy az e törvény által kötelezett személy, vagy szervezet köteles a fogyatékossgából eredő hátrány kompenzálásához szükséges és elégséges minden olyan intézkedést meghozni, amely lehetővé teszi azt, hogy a fogyatékos személy számára való egyenlő esélyű hozzáférés, részvételi, vagy előmeneteli lehetőség, más összehasonlítható helyzetben lévő nem fogyatékos személyekkel, vagy csoportokkal azonos módon biztosított legyen.

(2) E kötelezettség alól a kötelezett személy vagy szervezet kizárólag akkor mentesülhet, ha az intézkedések megtétele – figyelemmel a kötelezett helyzetére, a szervezet méretére, gazdasági és emberi erőforrásaira, valamint az intézkedéssel elérhető eredményre – a számára bizonyíthatóan aránytalan terhet jelent.

(3) Nem mentesülhet a kötelezett az ésszerű alkalmazkodás követelményének betartása alól, ha az annak betartásával együtt járó terhet, az állam, állami szervezet, önkormányzat, vagy közösségi támogatás által biztosított támogatási rendszer, vagy egyéb intézkedés elégséges mértékben ellensúlyozza.

¹¹ „Az egyenlő bánásmód követelménye alapján Magyarország területén tartózkodó természetes személyekkel, ezek csoportjaival, valamint a jogi személyekkel és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel szemben e törvény rendelkezései szerint azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell eljárni.”

3.3. A családsegítő központ munkáltatói intézkedésével szembeni panasz

3.3.1. A panasz leírása¹²

A panaszos a ZG-i Családsegítő és Gyermejjóléti Központ, mint munkáltató diszkriminatív eljárását sérelmezte. A beadvány szerint a kérelmezőt szociális gondozó munkakörben foglalkoztatta a Családsegítő és Gyermejjóléti központ. A panaszos közalkalmazotti jogviszonya határozott időre szólt, amelynek lejártával új kinevezésére nem került sor. Utóbb a kérelmező tudomására jutott, hogy a munkáltató a korábbi munkakörére valaki mással létesített közalkalmazotti jogviszonyt, ugyancsak határozott időre. Annak megállapítását kérte az EBH-tól, hogy őt korábbi munkáltatója közvetlen hátrányos megkülönböztetésben részesítette.

A kérelmező az Ebktv. 8. r) pontjában foglalt „foglalkoztatási jogviszonyának vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyának részmunkaidős jellege, illetve határozott időtartama” tulajdonságra hivatkozott. A panaszos azt kifogásolta, hogy határozott időre szóló jogviszonya lejártát követően vele nem létesítettek új jogviszonyt, vagyis kinevezését nem hosszabbították meg.

3.3.2. Az érintett önkormányzati hatáskörök

A panasz közvetlen önkormányzati hatáskört nem érintett, a családsegítő központ fenntartója azonban a helyi önkormányzat.

3.3.3. Az ügyben tett intézkedés

Az EBH a kérelmet elutasította. A határozat indokolása szerint azt a kérelmező sem vitatta, hogy jogviszonyának megszűnésére a határozott idő lejártá miatt került sor. S bár védett tulajdonsággal a kérelmező rendelkezett, mert valóban határozott idejű szerződése volt, az egyenlő bánásmód követelményének sérelmét nem lehetett megállapítani, hiszen a panasz szerinti hátrány, a határozott idő lejártá egybe esett magával a védett tulajdonságként megjelölt jellemzővel. S miként a hátrány és a tulajdonság között a közvetlen hátrányos megkülönböztetés megállapításához ok-okozati összefüggésnek kell fennállnia, fogalmilag kizárt olyan ügyben a bizonyítási teher megfordítása, melyben a védett tulajdonság a hátránnyal egybe esik.

3.3.4. Az ügy értékelése

Bár a fenti panaszban az egyenlő bánásmód követelményének sérelme az ismertetett okból nem volt megállapítható, már önmagában az a körülmény, hogy valakivel a határozott idejű szerződése lejártával nem létesítenek új jogviszonyt, felvethet diszkriminációt. Abban az esetben, ha a panaszos más, valós védett tulajdonságot megjelölve okát tudta volna adni a sérelmezett intézkedésnek, a munkáltató a rá háruló bizonyítási teher folytán indokolni lett volna köteles, hogy miért nem a kérelmezővel, hanem mással létesített azonos munkakörben új jogviszonyt.

3.4. Z. Megyei Kórház diszkriminatív munkáltatói intézkedésével kapcsolatos panasz

3.4.1. A panasz leírása¹³

A következő panasz a Z. Megyei Önkormányzat által fenntartott, ZG-i Z. Megyei Kórházzal szemben érkezett. A kérelmező leszbikus pár 2008 augusztusáig ápolóként dolgozott a kórházban. Ezt követően elköltöztek a városból, majd kb. egy év múlva visszatértek ZG-re. A kórház dolgozói előtt mindig is titkolták kapcsolatukat, bár már korábban is fülükbe jutott, hogy a kórházon belül pletykák keringtek intim viszonyukról. 2009 májusban felkeresték a kórház ápolási igazgatóját és munkát kértek tőle. Az ápolási igazgató tájékoztatta őket, hogy van üres állás, majd arra biztatta őket, hogy adják be jelentkezésüket. Pár nap elteltével az ápolási igazgató kérte a kérelmezőket, hogy találkozzanak az egyik osztály főnővérével, hogy megismerhessék az osztályt és a munkatársakat, majd körülbelül egy hét múlva már sort is keríhetnek a szerződéskötésre. A kérelmezők az ápolási igazgató tanácsára

¹² EBH/1749/2010. sz. ügy

¹³ EBH/1023/2009. sz. ügy

felkeresték a főnővér, aki körbevezette őket az osztályon. Ezt követően felfedték kapcsolatukat a főnővér előtt, hogy elejét vegyék a rosszindulatú pletykáknak. A főnővér a panasz szerint hirtelen megváltozott, magyarázkodásba kezdett, hogy számára könnyebb „idomítani” a frissen végzett főiskolásokat, mint a többéves tapasztalattal rendelkező ápolókat, majd kijelentette, hogy a kérelmezők akkor sem dolgozhatnak egy osztályon, ha csak egy helyen laknak. A panaszosok ezután az ápolási igazgató előtt is felfedték kapcsolatukat, s mivel eddigre már kiderült számukra, hogy nem dolgozhatnak egy azon osztályon, kérték az ápolási igazgatót, hogy ajánljon állást számukra külön osztályokon. Az ápolási igazgató a korábban a szerződés kötésre megbeszélte időpontot egy héttel későbbre áttette, majd mikor a kérelmezők a megadott napon a kórházban megjelentek, kiderült, az ápolási igazgató szabadságon van. Új időpontot kaptak, de ezúttal már nem részesültek szívélyes fogadtatásban, helyell nem kínálták őket, kezett nem fogtak velük, és az ápolási igazgató végül közölte, még sincs üres álláshely számukra. A kórház honlapján az ápolói álláshirdetés a történetet követően is olvasható volt. Végül az ápolási igazgató egyikükkel munkaviszonyt létesített.

3.4.2. Az ügyben tett intézkedés

A kérelmezők által előadottak és a csatolt okiratok alapján az EBH arra a megállapításra jutott, hogy a panaszban foglaltak valószínűsítik az egyenlő bánásmód követelménynek sérelmét, ezért eljárást indított a kórházzal szemben.

A kórház védekezése szerint azért nem létesítettek a kérelmezővel munkaviszonyt, mert korábban a betegetől több kifogás is érkezett a személyére, és ezért 2008-ban még szóbeli figyelmeztetésben is részesült.

Az EBH azonban nem fogadta el a kórház kimentéséül felhozott indokokat, hiszen a kórház nem tudta cáfolni, hogy a kérelmező ne lett volna alkalmas a meghirdetett pozícióra. A kórház azt sem igazolta, hogy a korábbi szóbeli figyelmeztetésnek valóban komoly szakmai súlya lett volna, ugyanis az semmilyen következménnyel nem járt, a figyelmeztetést követően a kérelmező még fél évig a kórház munkavállalója volt. Az EBH határozata szerint a panasz megalapozottságát támasztotta alá az a körülmény is, hogy a kérelmezővel egyidejűleg az ápolói állásra jelentkezők a szakképzettség és a gyakorlat tekintetében többnyire gyengébb feltételekkel rendelkeztek. A főnővér által hivatkozott szabály, miszerint nem dolgozhatnak egy osztályon azok, akik együtt laknak, más dolgozók esetében nem került alkalmazásra, hiszen a nővérszállón többágyas szobákban laknak együtt munkatársak. Összességében az EBH arra a megállapításra jutott, hogy a kórház a kimentéséül felhozott érveket bizonyítani nem tudta, ezért elmarasztalta a kérelmezővel szemben szexuális irányultságával összefüggésben alkalmazott közvetlen hátrányos megkülönböztetés miatt. 100.000 Ft összegű bírság kiszabásáról rendelkezett.

3.4.3. Az érintett önkormányzati hatáskör

Az ügy közvetlen önkormányzati hatáskört nem érintett, a kórház a Z. Megyei Önkormányzat fenntartásában működik.

3.4.4. Az ügy értékelése

Az LMBT-emberek munkaerő-piaci helyzetével kapcsolatosan gyakran elhangzik, hogy legtöbbször láthatatlanok a munkahelyen. A kutatások szerint a lepleződéstől és a megkülönböztetésről való félelem okán inkább kerülnek a munkatársakkal való társas érintkezést, és a lehető legritkábban közlik felettesükkel szexuális irányultságukat.¹⁴

Az EBH előtti ügyben ezzel szemben nyíltan felvállalták kapcsolatukat a kérelmezők, s tulajdonképpen ez vezetett hátrányos megkülönböztetésükhöz is. Az ismertetett jogeset teljes mértékben igazolja azokat a félelmeket, amelyekkel az LMBT-emberek a munkaerőpiacon szembesülhetnek.

¹⁴ Lásd az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének tematikus publikációt:

http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/324-FRA-hdqso-NR_HU.pdf

(letöltve: 2013. augusztus 12.)

4. Diszkriminatív esetek ENY-ből

4.1. A lakóhely szabad megválasztását sértő polgármesteri intézkedéssel kapcsolatos panasz

4.1.1. A panasz leírása¹⁵

A roma kérelmező és nem roma házastársa egy ingatlant szándékoztak megvásárolni egy ENY melletti faluban. Az ingatlan tulajdonosai az ENY-i önkormányzat alkalmazásában álltak. A kérelmezőnek sikerült megegyeznie az ingatlan eladóival a vételárban, így időpontot egyeztettek az adásvételi szerződés megkötésére. A szerződés megkötését megelőzően azonban ENY polgármestere – tudomást szerezvén a házeladásról és annak vevőiről – nem tetszését fejezte ki az eladóknak. Az eladók, féltve állásukat, visszaléptek az ingatlan eladásától. A panaszos szerint az adásvételi szerződés megkötésére egyértelműen roma származása miatt nem kerülhetett sor. A panaszos hozzátette, hogy eddig sem volt ismeretlen számára az ENY-i polgármester romákról alkotott véleménye, de mint látszik „cinkosai” is akadnak a falu polgármestere személyében, aki „csak azt enged be a falujába, aki neki tetszik”. A kérelmező védett tulajdonságául az Ebktv. 8. §. e) pontja szerinti etnikai hovatartozását jelölte meg, panaszából egyértelműen kitűnt, hogy megítélése szerint a ház megvásárlása kizárólag roma származása miatt hiúsult meg.

4.1.2. Az érintett önkormányzati hatáskörök

A panasz szerinti „polgármesteri közbenjárás” lényegében az önkormányzattól független, magánjogi jogviszonyokba való beavatkozás, amely nyilvánvalóan túlterjeszkedik az önkormányzat jogszabályban meghatározott hatáskörein.

4.1.3. Az ügyben tett intézkedés

Az EBH hiánypótlási felhívást intézett a panaszosnak, hogy a hátrány valószínűsítése érdekében jelölje meg az eladókat, az eljáró ügyvédet és lehetőség szerint csatolja az ingatlan-adásvételi szerződés tervezetét. A hatóság felhívására a megadott határidőn belül nem érkezett válasz, ezért az eljárást megszüntette a Közigazgatási eljárási törvény (Ket.) 31. § (2) bekezdése alapján. Figyelemmel arra, hogy a panaszos által előadottak nem voltak alkalmasak a bizonyítási teher megfordítására, hiszen a puszta tényállításon túl semmiféle bizonyítékkal nem szolgáltak, a hatóság nem értesítette az ellenérdekű feleket. Ebből következően a panasz érdemi kivizsgálására és érdemi döntéshozatalra nem kerülhetett sor.

4.1.4. Az ügy értékelése

Az EBH-hoz intézett panasz rövid és tömör leírását tartalmazta a kérelmező által kifogásolt polgármesteri intézkedésnek. A kérelmező sem okirati, sem más bizonyítékot nem ajánlott fel – a hatóság felhívásnak ellenére sem –, így nem is kerülhetett sor a polgármester meghallgatására. Mindezekből következően nem lehetett abban állást foglalni, hogy a panaszban foglaltak megalapozottak-e, és hogy történt-e hátrányos megkülönböztetés.

A fentiekben ismertetett panasz a lakóhely szabad megválasztásával kapcsolatos diszkriminációs panaszok közé illeszkedik, amelyek már-már önálló típusát képezik – gyakoriságuk folytán – a diszkriminációs ügyeknek.

Az Alkotmány 58. § (1) bekezdésében, illetve az Alaptörvény XXVII. cikkében biztosított szabad mozgás és a tartózkodási hely szabad megválasztásához fűződő alapjog sérelmét eredményező esetek között említhetőek azok az ügyek, amikor a helyi közhatalom letéteményesei a többségi lakosság nyomására, vagy saját előítéleteik nyomán, többnyire informális eszközökkel gátat szabnak egy személy vagy egy család adott településen, vagy a település egy adott részén való letelepedésének. Hasonló motívumok húzódnak meg az olyan esetek mögött is, amikor a tartózkodási hely szabad megválasztásához fűződő jog sérelmét az okozza, hogy a településről az önkormányzat, illetve annak szervei látszólag jogszerű

¹⁵ EBH/1326/2010. számú ügy

intézkedések sorával (szabálysértési bírságolás, engedélyek megtagadása) ellehetetlenítik személyek településen maradását.

A fentiekben ismertetett jogesethez meglehetősen hasonló az a nagy nyilvánosságot kapott eset is, amelyben egy falu polgármestere és jegyzője magánszemélyek közötti jogviszonyba beavatkozva akadályozta meg, hogy egy roma család a falu fő utcájába költözzön. A helyi lakosok aláírást gyűjtöttek a család beköltözésével szemben, az egyik lakos pedig azzal fenyegette meg a családot, hogy rájuk gyűjtja a házat. A polgármester végül arra kérte a ház eladóit, hogy álljanak el a szerződéstől. A kisebbségi biztos az ügyben vizsgálatot indított és megállapította, hogy a jegyző és a polgármester megsértették a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, továbbá önkényesen avatkoztak be az állampolgárok magánautonómiájába¹⁶.

4.2. Az általános iskola diszkriminatív osztályba sorolási gyakorlatával kapcsolatos panasz

4.2.1. A panasz leírása¹⁷

Egy roma nők érdekképviselőjét ellátó egyesület fordult panasszal az egyik ENY-i általános iskolával szemben. A panasz szerint az általános iskolába, - amely a legszínvonalasabb oktatást nyújtja a településen-, csak elvétele járnak roma tanulók, mert a roma szülők, félve az iskola által támasztott követelményektől, inkább más iskolákba íratják gyermekeiket.

Három roma szülő mégis úgy döntött, hogy az elit iskolát választja gyermekének, akik felvételt is nyertek az iskolába. Az iskolában összesen négy első osztály indult 96 tanulóval, akik közül mindössze négy tanuló vallja magát romának. Időközben az iskola átalakításra került és döntés született az első és második évfolyamok közül 2-2 osztály két tanítási nyelvűvé alakításáról. A roma szülők jelezték, hogy gyermeküket a két tanítási nyelvű csoportba szeretnék íratni, de a pedagógusok hivatkozása szerint azért nem kerülhettek be, mert a képességeiket mérő teszten nem érték el megfelelő eredményt. A negyedik roma tanuló, aki bekerült a nyelvi csoportba, a panaszos roma szülők szerint gyengébb képességekkel rendelkezett, mint a panaszosok gyermekei.

4.2.2. Az érintett önkormányzati hatáskör

A panasz benyújtásakor hatályos Köznevelésről szóló 1993. évi LXXIX. törvény (Köot.) 102–106. §-ai rendelkeztek a köznevelési intézmények fenntartói irányításáról. A helyi önkormányzat fenntartói jogszabályai közé tartozott az intézmény költségvetésének meghatározása, a tanévben indítható csoportok, osztályok számának meghatározása, a maximális tanulólétszámtól való eltérés engedélyezése, valamint a köznevelési intézmény gazdálkodásának, működésének törvényessége és hatékonysága ellenőrzése.

4.2.3. Az ügyben tett intézkedés

A kisebbségi biztos megkereste az iskola igazgatóját, valamint az iskolát fenntartó önkormányzat polgármesterét is. A kisebbségi biztos tájékoztatást kért az iskolától, hogy érkezett-e az osztályba sorolás miatt panasz, azt kivizsgálták-e, és milyen megállapításra jutottak. A kisebbségi biztos kérte továbbá a felmérő/teszt másolatát, a javító kulcsot és az első osztályos tanulók tanulmányi értékelésének dokumentumait.

A fenntartó önkormányzattól adatokat kért az iskola átszervezésével kapcsolatban, köztük arra vonatkozóan, hogy az átszervezés során figyelemmel voltak-e az esélyegyenlőség érvényesítésére, s ehhez kapcsolódóan kérte a köznevelési intézkedési terv megküldését is. A település oktatási helyzetének feltárása érdekében a kisebbségi biztos adatokat kért ENY valamennyi általános iskolájára vonatkozóan: az iskolák tanulólétszámát, a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók létszámát, a különböző tagozatok, képzések megszervezését illetően, hogy folyik-e cigány kisebbségi oktatás bármely iskolában, s ehhez kapcsolódóan van-e a településen kizárólag vagy nagy számban cigány gyermekeket oktató általános iskola. A kisebbségi ombudsman arról is kérte a polgármester tájékoztatását, hogy milyen tárgyi körülmények között folyik az oktatás az egyes iskolákban, van-e

¹⁶ Nyárády Gáborné Dr. (szerk.): Esélyegyenlőség, egyenlő bánásmód. A hátrányos megkülönböztetés felismerése és kezelése a helyi közigazgatásban. KSZK ROP, Budapest, 2008, 216–220. o.

¹⁷ NEK/3579/2008. számú ügy

felszereltségbeli, minőségi különbség az egyes intézmények között. A konkrét panasszal kapcsolatban pedig érdeklődött, hogy a fenntartóhoz érkezett-e bármilyen panasz a kérdéses iskola két tanítási nyelvű osztályaiba kerüléssel kapcsolatban, a panaszt kivizsgálták-e, és mit állapítottak meg.

A polgármester a kisebbségi biztos megkeresésére az alábbi tájékoztatást nyújtotta:

Az ENY-i önkormányzat 2008. március 26-án döntött az ENY-i önkormányzati oktatási intézmények összevonásáról költségtakarékossági szempontok alapján, amelynek következtében 2008. július 1. napjától egy többcélú közoktatási intézmény jött létre a helyi gimnázium, szakképző iskola, általános iskolák és óvodák összevonásával.

A településen két önkormányzati fenntartású iskola (a többcélú közoktatási intézmény tagintézményei) és egy alapítványi fenntartású általános iskola működik. A polgármester az önkormányzati iskolák esetében osztályokra lebontva közölte a halmozottan hátrányos helyzetű (hhh) tanulók arányát. A közölt adatokból megállapítható, hogy az egyik önkormányzati iskolában közel 30 százalék a hhh-gyerekek aránya, míg a cigány tanulók számát a polgármester 50 százalékban határozta meg. Valamennyi gyermek, köztük a nem cigány tanulók is cigány kisebbségi oktatásban részesülnek. A másik, a panasszal érintett iskolában a hhh-gyerekek aránya elenyésző (kb. 6 százalék). A cigány tanulók arányával kapcsolatban a polgármester úgy nyilatkozott, hogy ebben az iskolában nem gyűjtenek adatokat arról, hogy ki vallja magát cigánynak. Az iskolák beiskolázási körzetének felülvizsgálatára a polgármester tájékoztatása szerint az intézményi összevonások miatt sor fog kerülni. Az alapítványi iskola tanulói összetételével kapcsolatban a polgármester úgy nyilatkozott, hogy ott „nagy számban tanítanak cigány gyermekeket”.

A panasszal érintett iskolában a 2008/2009-es tanévtől kezdődően az 1. és 2. évfolyamon indult meg két-két osztályban az angol–magyar két tanítási nyelvű oktatás. A két tanítási nyelvű osztályba kerüléssel kapcsolatban a polgármester előadta, hogy összesen 70 tanuló jelezte részvételi szándékát. Tekintettel arra, hogy csak 64 fő felvételére volt lehetőség, képességvizsgálatot végeztek az iskolában. A teszt és az osztályfőnök véleménye alapján választották ki a gyerekeket. Panasz nem érkezett a fenntartóhoz a két tanítási nyelvű osztályokba kerüléssel kapcsolatban.

A polgármester megküldte az intézmények összevonásával kapcsolatban készült szakértői véleményt, amely az intézményi integrációval egyetértett.

Időközben – már az ombudsman megkeresésének kiküldését követően – a kérelmet előterjesztő egyesület visszavonta panaszát. Indokolása szerint az ügyben az Oktatási Hivatal vizsgálatát is kezdeményezte, amelytől pontos tájékoztatást kapott, s az ügyet a továbbiakban tárgytalannak tekintette.

A kisebbségi biztos a polgármestertől kapott válasz és a panasz visszavonásának ismeretében eltekintett a vizsgálat folytatásától.

4.2.4. Az ügy értékelése

Annak ellenére, hogy a kisebbségi biztos nem indított vizsgálatot az ügyben s így a rendelkezésére álló dokumentumok ellenére sem tett megállapításokat, a polgármester által közölt adatokból megállapítható, hogy az ENY-i iskolák szegregálják a roma tanulókat. A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók és a polgármester által becsült cigány tanulók aránya azt mutatja, hogy a település elit iskolájában szinte csak nem roma tanulókat oktatnak, míg az alapítványi és a másik önkormányzati iskolában a cigány tanulók felülreprezentáltak. A közölt adatok szerint az önkormányzati iskolákba összesen 1038 tanuló járt a vizsgált időszakban, ezek közül – a polgármester becslése szerint – körülbelül 190 tanuló volt cigány származású. Az elit iskolában tanuló cigány tanulók arányára vonatkozóan bár nem szolgáltatott adatot, de a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya feltehetően megegyezik vagy meg is haladja a cigány tanulókéét az iskolában. Így tehát míg az elitiskolában a cigány tanulók aránya maximum 6 százalék, addig a másik iskolában 50 százalék körül volt. A bírói gyakorlat szerint a magyar nyelven folytatott cigány kisebbségi oktatás nem indokolja elkülönített osztályok vagy intézmények fenntartását, ezért a cigány többségű önkormányzati iskola valószínűsíthetően jogszerűtlenül működik.

A panasz visszavonásának indokai nem világosak, az egyesület nem közölte, hogy mennyiben segítette a roma szülőket az Oktatási Hivatal tájékoztatása, másrészt aggályokat kelt az is, hogy a panasz visszavonására már csak azt követően került sor, hogy az önkormányzat és az iskola értesült az ombudsmani vizsgálatról.

4.3. Az ENY-i polgármester roma nőket érintő kijelentésével kapcsolatos ügy

4.3.1. A panasz leírása¹⁸

Az ENY-i képviselő-testület 2009. június 24-i testületi ülésén ENY polgármestere az egyik képviselő hozzászólására reagálva azt mondta, hogy „(...) nyílt titok, hogy a környező településeken a cigányok által többségében lakott településeken, például LK-n, például SZD-n a terhesség ideje alatt szándékosan olyan gyógyszereket szednek, hogy bolond gyerek szülessen, hogy dupla családi pótlékot tudjanak lehívni, hogy a terhesség ideje alatt, ez most új információ – utánajártam és igaz – gumikalapáccsal veri a terhes nő a hasát azért, hogy nyomorék gyereke szülessen (...)”. A polgármester kijelentését közvetlenül az egyik képviselő-testületi tagnak a cigánybűnözés szó használatát kifogásoló felszólására válaszul fejtette ki, aki szerint a nem cigányok sokkal súlyosabb bűncselekményeket követnek el, mint a cigányok. E körben a roma és nem roma anyák közötti különbségre rámutatva nyilatkozott úgy, hogy a romák nem ölik meg gyermeküket, ilyen jellegű bűncselekmény a cigányság esetében nem ismert, míg a nem romák esetében ez sajnos előfordul. A képviselő-testületi ülést a helyi televízió közvetítette, majd a felvétel az egyik kereskedelmi televízióban is közvetítették, illetve az interneten mindenki számára elérhetővé vált.

4.3.2. Az ügyben tett intézkedés

A polgármester kijelentése miatt egy cigány civil szervezet EBH-nál bejelentéssel élt, jelezve, hogy az érintett településeken élő, gyermeket váró roma nők meghallgatását tervezi, s a tőlük kapott meghatalmazás függvényében eljárást fog kezdeményezni. Az EBH végül hivatalból indított eljárást ENY polgármesterével szemben, tekintettel arra, hogy a polgármester sérelmezett kijelentése a társadalom széles körében vált ismertté, és váltotta ki a roma közösséghez tartozók, elsősorban a nők körében a megalázottság érzését.

A polgármester az EBH előtti hatósági tárgyaláson azzal védekezett, hogy hozzászólását az előtte felszólaló, roma képviselő-testületi tag váltotta ki. A polgármester elmondta, hogy már bocsánatot kért az egyébként csak véletlenszerűen megemlített, de többségben valóban romák lakta településektől és a helyi cigány kisebbségi önkormányzattól. Állította, hogy tudomással rendelkezik konkrét esetekről is, ismereteit hivatalos személytől szerezte, akit ugyan nem kívánt megnevezni. Elmondása szerint a roma asszonyok egymásnak adják az információt, hogy milyen gyógyszert kell bevenni ahhoz, hogy sérült gyermekük szülessen, e körben hivatkozott egy roma férfira, aki maga is szemtanúja volt annak, hogy egy terhes asszony klonazepán hatóanyagú gyógyszert szedett be az emelt összegű családi pótlék reményében. A polgármester az állításait alátámasztandó hivatkozott arra is, hogy az ENY-i általános iskolában is 40 sajátos nevelési igényű gyermeket nevelnek, további 20 tanuló szakértői vizsgálata folyamatban van, és hogy a megyében az országos átlagot messze meghaladja az SNI-gyermekek aránya. A megyei kórház szülészeti főorvosa pedig arról is tájékoztatta, hogy a rendel-lenességgel születő gyermekek magas száma arra is visszavezethető, hogy 13-14 éves gyerekek tomegével szülnék. A polgármester hangsúlyozta, hogy ő nem általánosított, hanem egy olyan jelenségről beszélt, amelyet a romák is elítélnek.

A hatóság tanúként hallgatta meg az ENY-i és a SZD-i cigány kisebbségi önkormányzatok elnökeit, valamint egy roma egyesület vezetőjét. Az egyesület vezetője 359 db, roma asszonyoktól származó egyéni kérelmet nyújtott be a polgármesterrel szemben. Az RNÖ elnökök nyilatkozata megegyezett abban, hogy sem a védőnőktől, sem a családgondozóktól még csak hasonló esetről sem hallottak, másrészt kifogásolták, hogy a polgármester nem tett feljelentést a tudomására jutott ügyekben.

Az EBH határozatában arra a megállapításra jutott, hogy az ENY-i polgármester a roma kisebbséghez tartozó nőkkal, az érintett településeken lakó várandós asszonyokkal, anyákkal szemben megvalósította a zaklatás tényállását. Az EBH döntése szerint a nagy nyilvánosságot nyert kijelentés alkalmas volt arra, hogy a SZD-i és LK-i településeken élők roma asszonyokkal és várandós nőkkel, illetve a települések környezetében élőkkel szemben ellenséges, támadó és megszegényítő környezetet alakítson ki. A határozat szerint a kijelentés alkalmas volt arra, hogy a csoporthoz tartozók identitására, személyiségére, további életére hosszabb időn keresztül negatív befolyást gyakoroljon, társadalmi megítélésüket csorbítsa, és növelje a velük szembeni előítéletességet.

¹⁸ EBH/1475/2009. sz. ügy

Az EBH elmarasztaló határozatával szemben az ENY-i polgármester bírósági felülvizsgálatot kezdeményezett, Fővárosi Bíróság elutasította a keresetet, s helybenhagyta az EBH határozatát¹⁹. A jogerős ítélettel szemben az ENY-i polgármester nyújtott be felülvizsgálati kérelmet a Legfelsőbb Bírósághoz. A Legfelsőbb Bíróság az EBH jogsértést megállapító határozatát hatályon kívül helyezte²⁰. Az ítélet indokolása szerint a polgármester magatartása nem tartozik az Ebktv. hatálya alá, a polgármester ugyanis kizárólag az önkormányzati, illetve államigazgatási feladatai körében eljárva kerülhet olyan kapcsolatba meghatározott személyekkel, akik tekintetében az egyenlő bánásmód követelményét megtartani kötelesek. Az ENY-i polgármesternek – miként az ENY-i képviselő-testületnek sem – azonban nincs olyan feladata, hatósági jogköre, amely a SZD-i, illetve a LK-i panaszosokat érintené. A Legfelsőbb Bíróság szerint az ENY-i polgármester és a LK-i, illetve SZD-i roma asszonyok között nem jöhetett létre ezért olyan jogilag szabályozott társadalmi viszony, amelyre az Ebktv. hatálya kiterjedne. A Legfelsőbb Bíróság szerint releváns körülmény, hogy az ENY-i polgármester nem feladat- és hatáskörében eljárva tette meg a SZD-i és LK-i asszonyokat érintő nyilatkozatát, hanem magánemberként nyilvánított véleményt. Az ítélet szerint az ENY-i polgármester nyilatkozataiért az általa képviselt önkormányzat felelőssége sem állapítható meg.

4.3.3. Az ügy értékelése

Az EBH kísérletet tett az ENY-i polgármester LK-i és SZD-i roma nőket megbélyegző kijelentésével szemben az Ebktv. alapján történő fellépésre. A hivatalból indult, majd több mint 300 érintett által „megtámogatott” eljárás nem titkoltan a joggyakorlat fejlesztését is célozta. A zaklatás tényállásának és közigazgatási szankcióknak a rasszista közbeszéddel szembeni fellépés eszközéül alkalmazása a Legfelsőbb Bíróság döntéséig úgy tűnt, a gyűlöletbeszéd jellegű megnyilvánulások visszaszorítását, de legalább is pönizálását (büntetést előre megállapítása) idézi majd elő. Míg a gyűlöletbeszéddel szemben a büntetőjog és polgári jogi eszközével való fellépésre tett jogalkotói „próbálkozások” az Alkotmánybíróság előtt sorra elvéreztek, úgy tűnt a megoldást az Ebktv. zaklatás tényállásának alkalmazása jelentheti²¹. A Legfelsőbb Bíróság döntése – bár az EBH határozatának hatályon kívül helyezését rendelte el – tulajdonképpen nem zárta ki a zaklatás tényállásnak a rasszista megnyilvánulások szankcionálásra való alkalmazhatóságát. Az EBH egy hasonló ügyben született, egy polgármestert a rasszista kijelentései miatt elmarasztaló határozata a Kúria felülvizsgálatára vár.

¹⁹ Fővárosi Bíróság 8.K.34.427/2009/3. számú ítélete

²⁰ Legfelsőbb Bíróság Kfv.II.37.551/2010/5. számú ítélete

²¹ A kisebbségi biztos gyűlöletbeszéd elleni fellépéssel kapcsolatos, a Fundamentum folyóirat 2008/2. számában megjelent írása már az EBH határozatát megelőzően az Ebktv. zaklatás tényállásának alkalmazásában látta a megoldást. http://epa.oszk.hu/02300/02334/00031/pdf/EPA02334_Fundamentum_2008_02_027-046.pdf

5. Diszkriminatív eset KU-ból

5.1. Panasz a közhatalom helyi letéteményeseinek zaklató eljárásával szemben

5.1.1. A panasz leírása²²

A panasz az EBH B. megyei referense útján érkezett. A panasz szerint a kérelmező és családja nagyállat-tartással foglalkoznak KU-n. Az önkormányzat képviselő-testületének egyik tagja – aki egyúttal a kérelmező szomszédja és a település falugondnoka is – a panasz szerint már évek óta arra törekedett a körjegyzővel együtt, hogy az állattartás megszüntetése iránti döntéseket fogadjon el az önkormányzat. Az állattartásról szóló rendelet kihirdetését követően a kérelmező és családja nehezményezte a körjegyzőnél a rendelet szabályait, egyúttal felajánlották, hogy ha az önkormányzatnak az a szándéka, hogy beszüntessék az állattartást, akkor eladják az állatokat és szociális segélyért folyamodnak az önkormányzatnál. A körjegyző azonban kijelentette, hogy „soha nem kapnak szociális segélyt az önkormányzattól”. A panasz szerint az állattartás helyi szabályairól szóló rendelet alapján a falugondnok és a körjegyző hivatali hatalmukkal visszaélve zaklatják őt és családját, míg más falubeliekkel szemben semmilyen eljárást nem indítottak. A kérelmező meggyőződése szerint önkormányzatnak az volt a rendelettel célja, hogy ellehetetlenítse az állattartást a településen, amely tevékenységet egyébként csak ő és családja végez.

A panasz szerint nem csupán az állattartással szemben lép fel a körjegyző, de szabálysértési bírság került kiszabásra a kérelmezővel szemben a földjén lévő parlagfű miatt is, míg más falubeliekkel szemben – akik kertjében ugyancsak megtalálható a parlagfű – egyáltalán nem indult szabálysértési eljárás. A panaszos a fenti eseteken túl hivatkozott arra is, hogy más hatósági ügyekben is zaklatják őt és családtagjait. Erre példa, hogy a kérelmezővel szemben azért is szabálysértési bírságot szabtak ki, amely eljárás egyébként a falugondnok feljelentése alapján indult, mert nem jelentette be tartózkodási helyét. A kérelmező szerint a megelőző 10 évben a körjegyzőség hat településének egyetlen lakosával szemben sem indult szabálysértési eljárás lakcímbeljelentés elmulasztása miatt.

A kérelem szerint a panaszos ezt követően kérelmet terjesztett elő a körjegyzőségen tartózkodási hely létesítése iránt, amelyet azonban a körjegyző nem hagyott jóvá, a panaszos számára ismeretlen okokból. A kérelem benyújtása óta 2 hónap is eltelt, de részére nem állítottak ki új lakcímkártyát. Éppen a bejelentett lakóhely és tartózkodási hely hiánya szolgált utóbbi indokul annak, hogy a kérelmező nem részesülhetett abból az élelmiszersegélyből, amelyet az önkormányzat osztott szét a falubeliek között.

A kérelmező álláspontja szerint a körjegyző és a falugondnok azért zaklatja őt és családját, mert nagyállatot tartanak, vagyis védett tulajdonságuk az Ebktv. 8. § t) pontja szerinti úgynevezett egyéb helyzetükként határozható meg.

5.1.2. Az érintett önkormányzati hatáskörök

A panasz több önkormányzati hatáskört is érintett. Egyrészt az önkormányzatok helyi rendeletalkotási hatáskörét: a panasz benyújtásakor hatályos Ötv.1. § (3) bekezdése értelmében a helyi önkormányzat önállóan szabályozhatja, illetőleg egyedi ügyekben szabadon igazgathatja a feladat- és hatáskörébe tartozó helyi közügyeket.

Másrészt a jegyző (körjegyző) jogköreit: a panasz benyújtásakor hatályos, a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény 6. §-a értelmében a lakcímnnyilvántartással kapcsolatos feladatokat a települési önkormányzat jegyzője, a közigazgatási hivatal és a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartását kezelő központi szerv látta el, illetve a korábban hatályos szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. tv. 32. § (1) bekezdése szerint szabálysértés miatt fő szabály szerint a községi, városi, megyei jogú városi, fővárosi kerületi jegyző járt el.

²² EBH/72/2010. számú ügy

5.1.3. Az ügyben tett intézkedés

A kérelmet az EBH a körjegyzőség értesítésének mellőzésével elutasította. A határozat indokolása szerint a kérelmező nem valószínűsítette, hogy rendelkezik olyan, az Ebktv.-ben meghatározott védett tulajdonsággal, amely alapján alkalmazott megkülönböztető bánásmód egyúttal az egyenlő bánásmód követelményébe is ütközik. A kérelmező által hivatkozott és egyéb helyzeteként megjelölt nagyállattartó tevékenysége ugyanis nem felelt meg azon kritériumoknak, amelyeket az EBH gyakorlata alapján – az Alkotmánybíróság vonatkozó döntéseire is figyelemmel – az egyéb helyzetként elfogadható tulajdonságokkal szemben támaszt. Az EBH álláspontja szerint „az Ebktv. 8. § t) pontja szerinti egyéb helyzetként csak egy személy vagy csoport olyan szorosan személyhez fűződő tulajdonsága, illetve jellemzője értékelhető, mely a személyiség lényegi vonása, és mellyel összefüggésben okozott sérelem az emberi méltóság megsértését jelenti egyben”. Az EBH határozatában felhívta a kérelmező figyelmét arra, hogy a körjegyző egyedi döntéseivel szemben fellebbezéssel élhetne a rendes jogorvoslati utat követve, az önkormányzati rendelettel szemben pedig végső soron az Alkotmánybírósághoz fordulhat.

5.1.4. Az ügy értékelése

Annak ellenére, hogy a panaszosok által megjelölt körülmény nem minősül védett tulajdonságnak, s ebből következően az általuk elszenvedett, zaklató jellegű hatósági eljárások nem ütköznek az egyenlő bánásmód követelményébe, a panaszban felvázolt visszaélésszerű jogalkalmazás bizonyosan alkalmas lehet az emberi méltóságot sértő, megfélemlítő légkör kialakítására.

A kérelmezők nem vitatták, hogy a szabálysértési eljárások alapjául szolgáló tényállásokat valóban megvalósították, a körjegyző visszaélésszerű eljárására a települések egyéb lakosaihoz képest személyüknek szentelt megkülönböztető figyelemből következtek.

S bár védett tulajdonságuk hiánya okán érdemi vizsgálatra lehetőség nem volt, fontos megjegyezni, hogy valódi védett tulajdonság esetén érdemben vizsgálható lett volna, hogy a körjegyző sorozatos bírságotlasi gyakorlata összességében alkalmas volt-e a zaklatás megvalósítására.

6. Diszkriminatív eset ZR-ből

6.1. Telepfelszámolás elmulasztásával kapcsolatos panasz²³

6.1.1. A panasz leírása

A kisebbségi biztos eljárását kérte egy ZR-en élő roma férfi. Elmondása szerint nem emberhez méltó körülmények között, egy lakásnak nem minősülő épületben él ZR romatelepén, amely összesen 11 lakást foglal magában. Az ombudsmani vizsgálatot azért kérte, mert a település polgármestere nem nyújtott be pályázatot a Szociális és Munkaügyi Minisztériumhoz a romatelep felszámolására, holott a minisztérium támogatást biztosít a helyi önkormányzatoknak a szegregált lakókörnyezet felszámolására. A beadványozó elsőként az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz fordult, ám az EBH hatáskör hiányára hivatkozással nem vizsgálta ügyét.

A panasz szerint az EBH előtti eljárás során a polgármester azt hozta fel mentségéül, hogy nem volt tudomása a pályázati lehetőségről.

6.1.2. Az ügyben tett intézkedés

A kisebbségi biztos vizsgálatot indított az ügyben. Tájékozódott az SzMM-nél a „Pályázat szegreált lakókörnyezet felszámolására” elnevezésű program felől, és tudomást szerzett arról, hogy időközben ZR önkormányzata pályázatot nyújtott be, az azonban nem felelt meg az előírásoknak, a hiánypótlási felhívásnak pedig nem tettek eleget. Az ombudsman ZR polgármesteréhez intézett megkeresésében tájékoztatást kért a település roma és nem roma lakosainak arányáról, a romák helyzetéről, munkalehetőségeikről, a hátrányos helyzetű lakosok életkörülményeiről, a telepszerű lakókörnyezetről, a település lakhatási problémáiról. A pályázattal kapcsolatban a kisebbségi biztos tájékoztatást kért arról is, hogy mi volt az oka annak, hogy az önkormányzat nem tett eleget a hiánypótlási felhívásnak. A kisebbségi ombudsman megkeresését 2009 augusztusában továbbította, de arra ZR önkormányzata – az ombudsman többszöri megkeresésének a nyomására – csak 2010 áprilisában válaszolt.

Az önkormányzat válaszlevelében tájékoztatta a kisebbségi biztost, hogy 2008-ban „jelentette fel” a panaszos elsőként az önkormányzatot azért, mert nem nyújtott be pályázatot a telepfelszámolásra. Az ügyben – s itt feltehetően az EBH előtti eljárásra utalt – nem született az önkormányzatot elmarasztaló döntés. 2009-ben már saját lakás problémájának megoldása érdekében kérte a pályázat benyújtását az önkormányzattól a panaszos, a pályázat leadásának határidejét megelőzően 5 nappal. Összesen 3 munkanap állt az önkormányzat rendelkezésére a pályázat leadására, az idő rövidsége miatt sem tudták teljesíteni a támogatás feltételeit. A pályázatban való részvételtől például a kiírás szerint a képviselő-testületnek határozatot kellett volna hoznia, 3 nap alatt azonban nem volt idő a képviselő-testület összehívására sem. A támogatás további feltétele volt, hogy a település rendelkezék közoktatási esélyegyenlőségi intézkedési tervvel, amellyel ZR nem rendelkezett, s azt 3 nap alatt pótolni nem tudták. Ugyancsak lehetetlen volt teljesíteni azt a feltételt, amely előírta, hogy a pályázat előkészítésében részt vegyen a telepszerű környezetben élők többsége által megválasztott személy, hiszen ilyen személy megválasztására sor sem került.

A polgármester hangsúlyozta a kisebbségi biztosnak küldött válaszlevelében, hogy ZR községben szerinte nem volt és jelenleg sincs olyan lakókörnyezet, amely a pályázati feltételeknek megfelelt volna. A kisebbségi biztos az EBH, a polgármester, továbbá az SzMM tájékoztatását követően arra a megállapításra jutott, hogy kisebbség jogsértés nem történt. A polgármester által szolgáltatott információk szerint ZR romatelepét az 1970-es években számolták fel, a romák a településen elszórtan, vagyis nem szegregáltan élnek. A panaszos önkormányzatnál előterjesztett írásbeli panaszából megállapítható, hogy egyéni lakásproblémáját kívánta megoldani, célja az volt, hogy Budapesten lakást vásárolhasson. A kisebbségi biztos tájékoztatta a panaszost a telep-felszámolási program lényegéről, s különösen arról, hogy a program keretében elnyerhető támogatás a helyi önkormányzat tulajdonában álló szociális bérbeadás célját szolgáló lakással összefüggő beruházásra vehető igénybe. Nyertes pályázat esetében sem kerülhetett volna sor tehát arra, hogy a panaszos budapesti lakásvásárlásához szükséges összeghez jusson. A kisebbségi biztos rámutatott arra is, hogy az önkormányzat képviselő-testületének saját hatáskörébe tartozik arról döntenie, hogy egy adott pályázaton részt kíván-e venni.

²³ NEK-350/2010. sz. ügy

6.1.3. Az ügy értékelése

A lakhatás területén az Ebktv. 26. §-a példálózó jelleggel említ olyan élethelyzeteket, amelyek során az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani. Bár a felsorolás nem teljes körű, de jól szemlélteti a lakhatással összefüggő tipikus diszkriminatív gyakorlatokat: lakhatást segítő állami vagy önkormányzati támogatások, kedvezmények vagy kamattámogatás nyújtása, állami vagy önkormányzati tulajdonú lakások és építési telkek értékesítése vagy bérbeadása feltételeinek meghatározása, és szegregált lakókörnyezet kialakítása. A rendszerváltást követő időszak konfliktusai egyre gyakoribbá tették a szegények ki- és összetelepítésére irányuló önkormányzati törekvéseket. A leginkább a cigányságot érintő intézkedések a többségi társadalom nyomására születtek. Havas Gábor 1993–94-es cigány felmérése szerint ezért „képmutatás a cigánytelepek természetes létrejöttéről beszélni”²⁴.

A fenti esetben sem az EBH, sem a kisebbségi biztos vizsgálatának nem képezte tárgyát, hogy a panaszos által említett romatelep létezik-e és hogy az általa leírt lakhatási körülmények megfelelnek-e a valóságnak. A kisebbségi biztos pusztán abban foglalt állást, hogy a telepfelszámolásra benyújtható pályázat elmulasztása, illetve késedelmes benyújtása kisebbségi jogokat nem sértett.

Az önkormányzatnak a vizsgálattal kapcsolatos attitűdje értékelés tárgyát nem képezhette, azonban szembetűnő, hogy a kisebbségi biztos többszöri megkeresése ellenére is csak több mint fél év után érkezett a polgármestertől válasz.

²⁴ Dr. Nyárády Gáborné (szerk.): Esélyegyenlőség, egyenlő bánásmód, KSZK ROP 3.3.3. Programigazgatóság, Budapest, (2008), 217. o.

7. Diszkriminatív eset RA-ról

7.1. Fogyatékos ellátás igénylésével kapcsolatos panasz²⁵

7.1.1. A panasz leírása

A panaszos üzemi balesetben veszítette el egyik karját, később pszichiátriai kezelésre is szorult. A hatályos jogszabályok értelmében jobb karja elvesztése ellenére nem minősül fogyatékosnak, így fogyatékosági támogatásban sem részesülhet. Panaszában hangsúlyozta, hogy míg egy múltbal teljes életet lehet élni, addig kar nélkül a legegyszerűbb, mindennapi tevékenységek sem kivitelezhetők. Előadta, hogy megözvegyülve, egyedül gondoskodik egyetemista gyermekéről, munkát vállalni nem tud, megélhetésük teljes veszélybe került. Abban kérte az alapvető jogok biztosának segítségét, hogy tegyen javaslatot a fogyatékoság fogalmának újragondolására törvényhozás számára.

Diszkriminatívnak ítélte meg ugyanis a szabályozást, amely alapján hiába állapítottak meg nála 100 százalékos rokkantságot, fogyatékosági támogatásban mégsem részesülhet.

7.1.2. Az ügyben tett intézkedés

Az ombudsman tájékoztatta hatásköréről a beadványozót és felhívta figyelmét arra, hogy az országgyűlési biztos feladata a hatóságok, közszolgáltatók eljárásával összefüggésben keletkezett alkotmányos jogsérelmek kivizsgálása, és a vizsgálat eredményétől függő intézkedések megtétele, így a beadványozó által felvázolt probléma túlmutat hatáskörén. Tájékoztatást nyújtott azonban a fogyatékosági támogatásra való jogosultság feltételeiről, különösen arról, hogy a súlyos fogyatékoság minősítéséről szóló 141/2000. (VIII.9.) Korm. rendelet alapján orvos szakértői bizottság hatáskörébe tartozik a fogyatékoság megállapítása. Az ombudsman csatolta a kormányrendeletnek a mozgásszervi fogyatékosokra vonatkozó rendelkezéseit.

7.1.3. Az érintett önkormányzati hatáskör

A panasz önkormányzati hatáskört nem érintett.

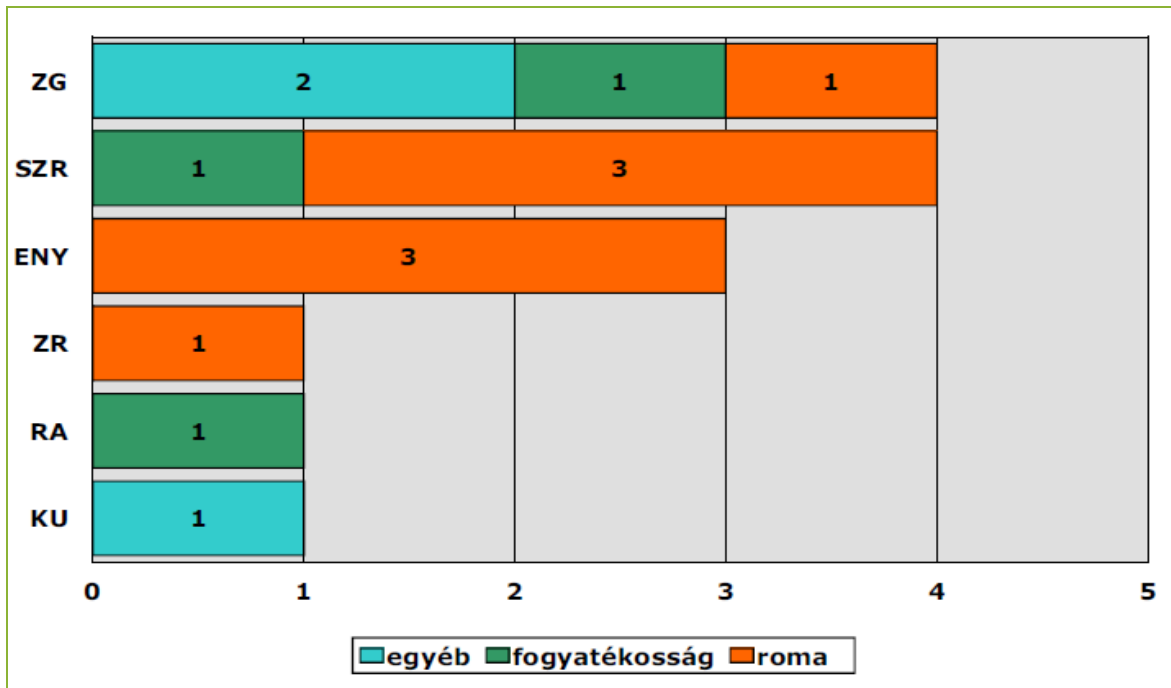
7.1.4. Az ügy értékelése

A panaszos tulajdonképpen a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXXVI. törvénynek, illetve a 141/2000. Korm. rendelet súlyos fogyatékoság fogalmára vonatkozó rendelkezéseinek alkotmányosságát vitatta. A panaszos szerint a jogalkotó hátrányos megkülönböztetést alkalmaz azokkal a személyekkel szemben, akik hozzá hasonlóan „csak egy” végtagjukat veszítették el. A Korm. rendelet 1. sz. melléklete értelmében ugyanis mozgásszervi fogyatékosnak minősülnek a végtagprotézissel rendelkező személyek is azzal, hogy a jogszabály az alsóvégtag-protézis esetén a fogyatékosá minősítéséhez elegendőnek ítéli meg egy alsó végtag elvesztését, míg a felsővégtag-protézissel élők esetében előfeltétel, hogy a másik végtag is olyan mértékben legyen bénult, illetve deformált, amely a manipulációs képességet jelentős mértékben korlátozza. A panaszos „csupán” egy felsővégtag-protézissel rendelkezett, másik karja ép, így nem felelt meg a Korm. rendelet szerinti feltételeknek.

²⁵ AJB-2682/2010 sz. ügy

8. A jogesetelemzés legfontosabb megállapításai

Az elemzés tárgyát összesen 14 jogeset képezte. Négy-négy eset került bemutatásra SZR-ről és ZG-ről, három eset ENY-ből és 1-1 eset RA, ZR és KU településekről.



Elsőként fontos rögzíteni, hogy a várakozásoknál jóval alacsonyabb számú diszkriminációs panaszt azonosítottunk. Ez az eredmény tulajdonképpen egybecseng a diszkriminációval kapcsolatos jogtudatosság magyarországi helyzetével. A „Diszkrimináció az EU-ban 2012-ben” elnevezésű Eurobarometer felmérés eredményei szerint Magyarországon a megkérdezettek 60 százaléka nincs tisztában azzal, hogy az őt ért diszkrimináció esetén milyen jogok illetik meg²⁶. A diszkriminációs esetekre ezért jellemző, hogy azok gyakran láthatatlanok maradnak, a formális panaszok a jéghegy csúcsát jelentik. Európa-szerte probléma az úgynevezett under-reporting, vagyis az alacsony jogérvényesítési hajlandóság. Mindezek ellenére a három, nagyobb település esetében legalább 2-2, a kutatás fókuszát képező védett csoportokhoz (nők, romák, fogyatékosok, idősek) köthető diszkriminációs panaszt vártunk, illetve tartottunk volna az elemzés szempontjából ideálisnak. Nemi és életkori diszkriminációs ügyet egyáltalán nem találtunk, annak ellenére, hogy az elemzést az eredeti szándékaink ellenére kiterjesztettük a foglalkoztatással összefüggő diszkriminációs esetekre is.

Feltételeztük, hogy a panaszok száma közvetlenül összefügg a lakosságszámmal, ezért azt vártuk, hogy ZG, amely lakosságszáma közel hatszorosa ENY és SZR lakosságának, nemcsak a legtöbb, de arányaiban is messze a legnagyobb számú panasszal rendelkezik majd.

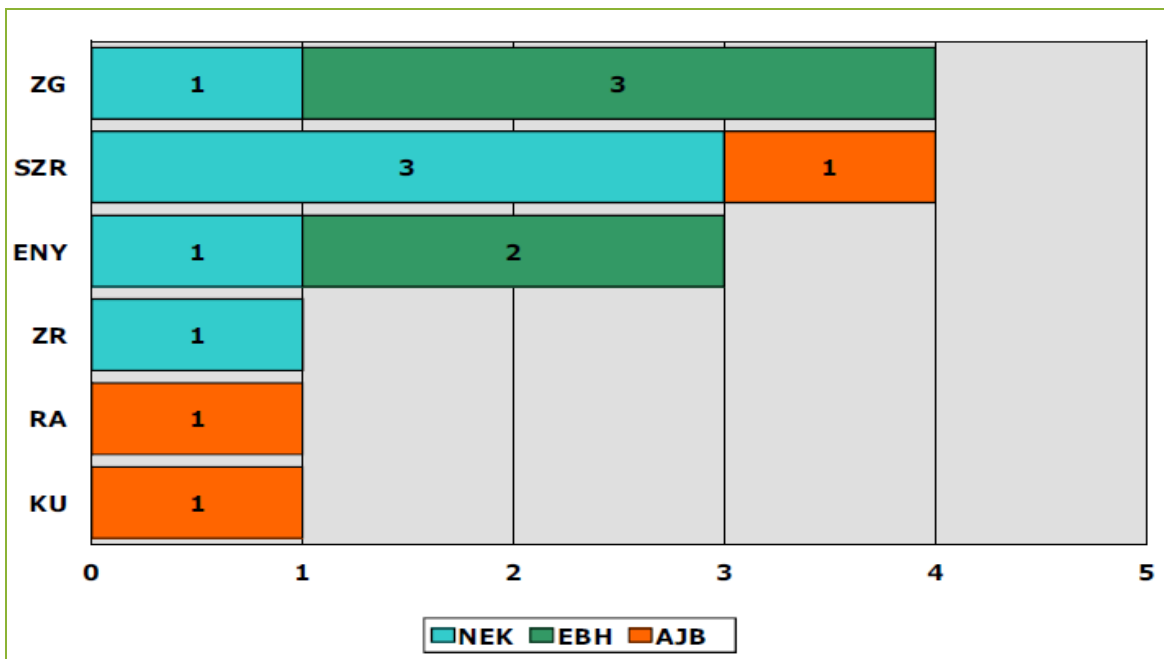
A várakozásoktól eltérően azonos számú ZG-i és SZR-i diszkriminációs panaszt találtunk.

A kutatás feltevése ebben a tekintetben nem igazolódott, nem volt kimutatható szignifikáns összefüggés a lakosságszám és a diszkriminációs panaszok száma között. Különösen igaz ez annak fényében, hogy az ezer fő alatti településekről, akárcsak a háromszáz ZR-ről azonos számú, csupán 1-1 panasz érkezett, ami az egy főre jutó panaszok arányát tekintve még mindig pozitívabb képet ad, mint a hatvanezres és pusztán négy diszkriminációs panaszt számláló ZG esetében.

A kutatás során az EBH és az ombudsmanok ügyeit elemeztük. Bár meglehetősen kevés esettel tudtunk dolgozni, az látható, hogy a korábbi kisebbségi biztoshoz, illetve a jelenlegi ombudsmani hivatalhoz jóval magasabb számban érkezett a kiválasztott településekről diszkriminációs panasz, mint az EBH-hoz, annak ellenére, hogy az EBH-t megyei referensei segítik a panaszosok elérésében.

²⁶ Discrimination in the EU in 2012, Special Eurobarometer 393, 2012 November.

Forrás: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_393_en.pdf (letöltve: 2013. augusztus 12.)



A kutatás előfeltevése volt, hogy kapcsolat mutatható ki a diszkriminációs esetek száma és jellege, a településen élők esélyegyenlőségi helyzetképe és az esélyegyenlőség helyi szabályozottsága között²⁷.

Feltételeztük egyrészt, hogy az esélyegyenlőségi helyzetkép – amelyet a települési esélyegyenlőségi dokumentumok vázolnak fel – kijelöli azokat a, nevezzük úgy, diszkriminációs gócpontokat, amely területekről a legtöbb diszkriminációs panasz érkezik. Várakozásaink szerint ezért azokon a településeken, ahol például a közoktatási esélyegyenlőségi helyzetelemzés oktatási szegregációt jelez, találunk majd az oktatással kapcsolatos diszkriminációs panaszokat. A települési (lakhatási) szegregációt felvázoló antiszegregációs tervvel (ASZT) vagy esélyegyenlőségi programmal rendelkező települések esetében pedig számítottunk arra, hogy az ott élők lakhatási problémákkal, szociális bérlakás iránti pályázattal vagy kilakoltatással kapcsolatos diszkriminációs panaszokat nyújtanak be. Ugyancsak előfeltevésünk volt az is, hogy a jelentős számú roma lakossággal bíró települések nem mentesek az etnikai konfliktusoktól, amely az ilyen jellegű panaszokban is tükröződik.

A kutatás eredménye részben alátámasztotta e feltevéseket. A települések közül ENY-ben és ZG-ben jeleztek oktatási szegregációt az esélyegyenlőségi dokumentumok. Az ENY-i diszkriminációs panaszok egyike világosan rátapint a település iskolái közötti jogellenes elkülönítésre, amit a polgármester a kisebbségi ombudsmannak adott válaszlevelében tulajdonképpen maga is elismert. Települési (lakhatási) szegregációt, illetve szigetszerű szegregátumokat ENY, ZG és SZR települések esélyegyenlőségi dokumentumai (jellemzően az integrált városfejlesztési stratégiák [IVS], illetve antiszegregációs tervek azonosítottak. Az SZR-i MF-lakótelepről származó ügy ugyancsak jól reflektál a település antiszegregációs terve szerinti helyzetképre: az MF-lakótelep az egyik legrosszabb szegregációs mutatókkal rendelkező terület SZR-en.

Meglepő módon ZR önkormányzatával szemben találtuk a másik, lakhatási szegregációt állító panaszt. Meglepő azért, mert ZR esélyegyenlőségi dokumentumai között nem találtunk utalást arra, hogy a településen a cigányság teleszerű, szegregált környezetben élne. S bár a panasz sem az EBH, sem a kisebbségi biztos szerint nem volt megalapozott a településfelmérési programra való pályázat elmulasztása tekintetében, egy olyan lakhatási problémát körvonalaz, amely a ZR-i esélyegyenlőségi programból nem tűnik ki.

Összességében azt találtuk, hogy a települések esélyegyenlőségi dokumentumaiban azonosított diszkriminációs gócok – ide értve a települési és oktatási szegregációt – nagy valószínűséggel konkrét, diszkriminációs panaszokban is leképeződnek. Ebből az következik, hogy a jogalkalmazó szervek –

²⁷ Az esélyegyenlőségi dokumentumok alatt az elemzés szempontjából a közoktatási esélyegyenlőségi helyzetelemzést és intézkedési tervet, a települési/kistérségi esélyegyenlőségi programot, az intézmények esélyegyenlőségi tervét, a település integrált városfejlesztési stratégiát és az ahhoz kapcsolódó antiszegregációs tervet értjük.

különösen az EBH és az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala – számára ezen esélyegyenlőségi dokumentumokban feltárt esélyegyenlőségi helyzetkép a hivatalból indítandó, átfogóbb diszkriminációs vizsgálatok célterületeinek meghatározásához is használható. Az elmúlt három év közigazgatással és közszolgáltatásokkal kapcsolatos EBH döntéseinek áttekintése rámutatott ugyanis arra, hogy a hatóság nem él a hivatalbóli eljárás lehetőségével, holott a nyilvános, esélyegyenlőségi dokumentumok (különösen az IVS és az ASZT) pontos adatokkal szolgálnak az adott település lakhatási és oktatási egyenlőtlenségeiről.

Az EBH és a Kúria gyakorlata pedig mutatja, hogy az esélyegyenlőségi dokumentumokban foglalt például roma tanulók arányára vonatkozó adatok a hátrányos megkülönböztetés valószínűsítéséhez is szükséges mértékben bizonyítékként értékelhetők.

Hogy a településen elérhető közszolgáltatások esetében biztosított-e az egyenlő esélyű hozzáférés, az esélyegyenlőségi dokumentumok e vonatkozásban is adatokkal szolgálnak, amelyek ugyancsak muníciót adhatnak az ilyen tárgyú, átfogó vizsgálatokhoz.

A következő kutatási feltevés az volt, hogy a diszkriminációs panaszok száma és az esélyegyenlőség helyi szabályozottsága között összefüggés mutatható ki. Az összefüggés kétirányú lehet: az egyik állítás szerint az esélyegyenlőségi tervezésre vonatkozó jogszabályi kötelezettségeinek eleget tevő településeken a diszkrimináció tilalmával kapcsolatos ismeretek szélesebb körűek, vagyis a lakosság jogérvényesítési képessége magasabb, ami a diszkriminációs panaszok számában is leképeződik. A másik, és az elsőnek lényegében ellentmondó állítás, hogy az esélyegyenlőségi tervezést szívéből viselő településeken a közhatalom letéteményesei részéről kevesebb diszkriminatív atrocitás éri a lakosságot. Ha ez az állítás helytálló, akkor ezeken a településeken a diszkriminációs panaszok száma is alacsonyabb kell, hogy legyen.

Az esélyegyenlőségi tervezésben élen járó települések a várakozásoknak megfelelően ZG, SZR és ENY. Közöttük is SZR emelhető ki, amely valamennyi kötelező és nem kötelező esélyegyenlőségi dokumentummal rendelkezik (az oktatás terén kistérségi szintű közoktatási esélyegyenlőségi intézkedési tervvel). Az esélyegyenlőségi tervezés szempontjából a legideálisabbnak tekinthető SZR diszkriminációs eseteinek aránya a másik két településhez viszonyítva lakosságszámra lebontva a legmagasabb. A teljes képhez ugyanakkor hozzátartozik, hogy a négy SZR-i diszkriminációs ügyből kettőt a kisebbségi biztos az országjárása során tárt fel, vagyis „elébe ment” ezeknek a panaszoknak.

Ha nem a panaszok számát, hanem azok „minőségét” vesszük, akkor a három nagyobb település közül egyértelműen az ENY-i ügyek azok, amelyek valódi (jogi értelemben is) diszkriminációs panaszként értékelhetők. ENY esetében is teljesül, hogy a kötelező esélyegyenlőségi dokumentumokkal – az esélyegyenlőségi tervet kivéve – rendelkezik. Az esélyegyenlőségi dokumentumokban azonosított problémák kezelésében ugyanakkor – különösen SZR-rel való összehasonlításban – kevésbé eredményes.

A másik három vizsgált település esetében csak 1-1 diszkriminációs ügyet azonosítottunk. A három település közül KU és RA (a rendelkezésre álló adatok alapján) nem rendelkezik települési szintű esélyegyenlőségi dokumentumokkal, ZR pedig, bár elfogadott esélyegyenlőségi programot, az valójában nem alkalmas a helyi egyenlőtlenségek kezelésére a programban szereplő általános és konkrétumokat nélkülöző célkitűzések megfogalmazása okán.

E fenti megállapításokból láthatóan egyik állításunk sem igazolható, vagyis a diszkriminációs panaszok száma, illetve azok minősége nem mutat közvetlen összefüggést a település esélyegyenlőségi tervezés keretében elfogadott dokumentumainak és intézkedéseinek számával vagy minőségével.

9. A közigazgatással és közszolgáltatásokhoz való hozzáféréssel kapcsolatos diszkriminációs ügyek elemzése

9. 1. Az elemzés módszere

Jelen tanulmány az Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) 2010. január 1. és 2012. december 31. közötti, a közigazgatási eljárásokhoz és az egyes közszolgáltatások (oktatás, lakhatás, szociális és egészségügyi ellátás) igénybevételéhez kapcsolódó diszkriminációs panaszok alapján született döntéseinek elemzését végzi el. Az elemzés kizárólag az ügy érdemében született döntésekre és egyezségekre terjed ki, azaz nem képezték az elemzés tárgyát a végzéssel lezárt ügyek.

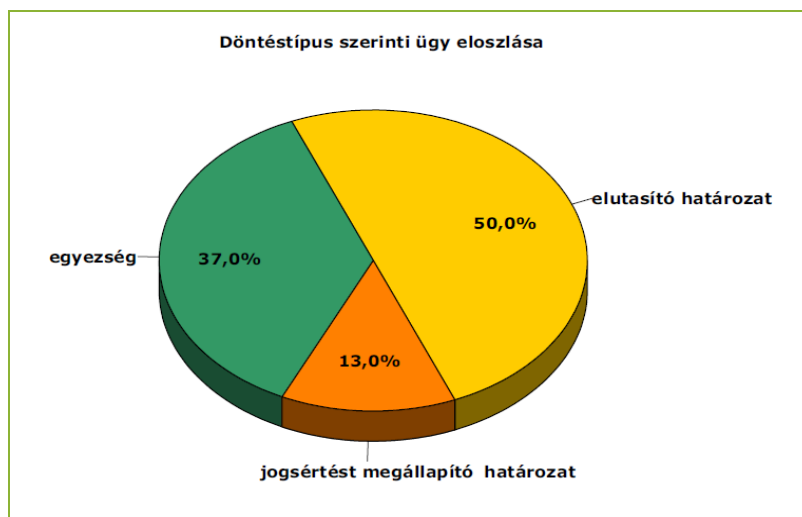
A tanulmányhoz az EBH határozatait, az egyezséggel zárult ügyekben a panaszt, az egyezséget és az azt jóváhagyó határozatot, valamint a bírósági felülvizsgálattal járó ügyek esetén az ítéleteket is elemeztük.

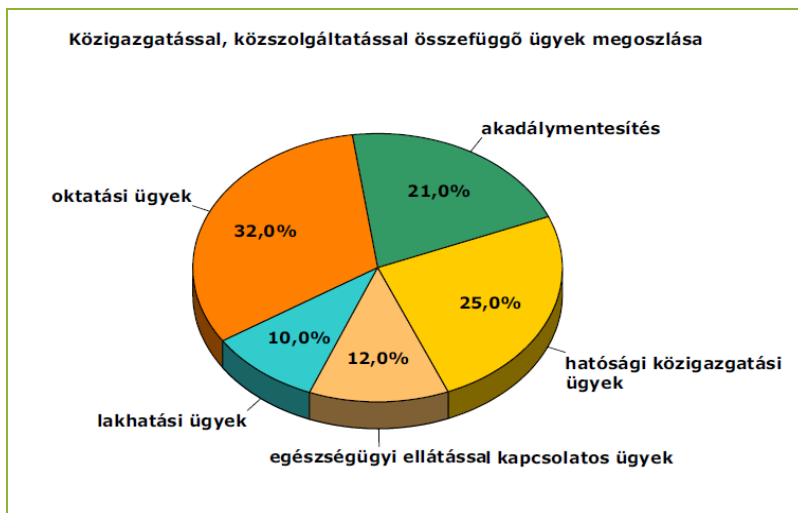
Az elemzés tárgyát képező ügyeket öt kategóriába soroltuk. Önálló kategóriát alkottak a közigazgatási eljárással és a közigazgatási hatóságok és más szervek intézkedéseivel kapcsolatos panaszok, külön kategóriának tekintettük az akadálymentesítési kötelezettség elmulasztásával kapcsolatos ügyeket, valamint az egészségügyi ellátással, a lakhatással és az oktatással kapcsolatos diszkriminációs panaszok alapján indult hatósági eljárásokat.

A tanulmányban kategóriánként vettük sorra az EBH döntéseit, ismertetve a jellemző vagy éppen a kirívó ügyeket. Az egyes kategóriákon belül különböző szempontok alapján csoportosítottuk a döntéseket, minden kategória esetében megvizsgáltuk a döntéstípusok arányait, azaz hogy milyen arányban végződtek az ügyek az adott kategórián belül elutasítással, egyezséggel, vagy a jogsértés megállapításával, valamint azt is megvizsgáltuk, hogy a panaszosok mely védett tulajdonságon alapuló megkülönböztetésre hivatkoztak.

9.2 Az elemzés legfontosabb megállapításai

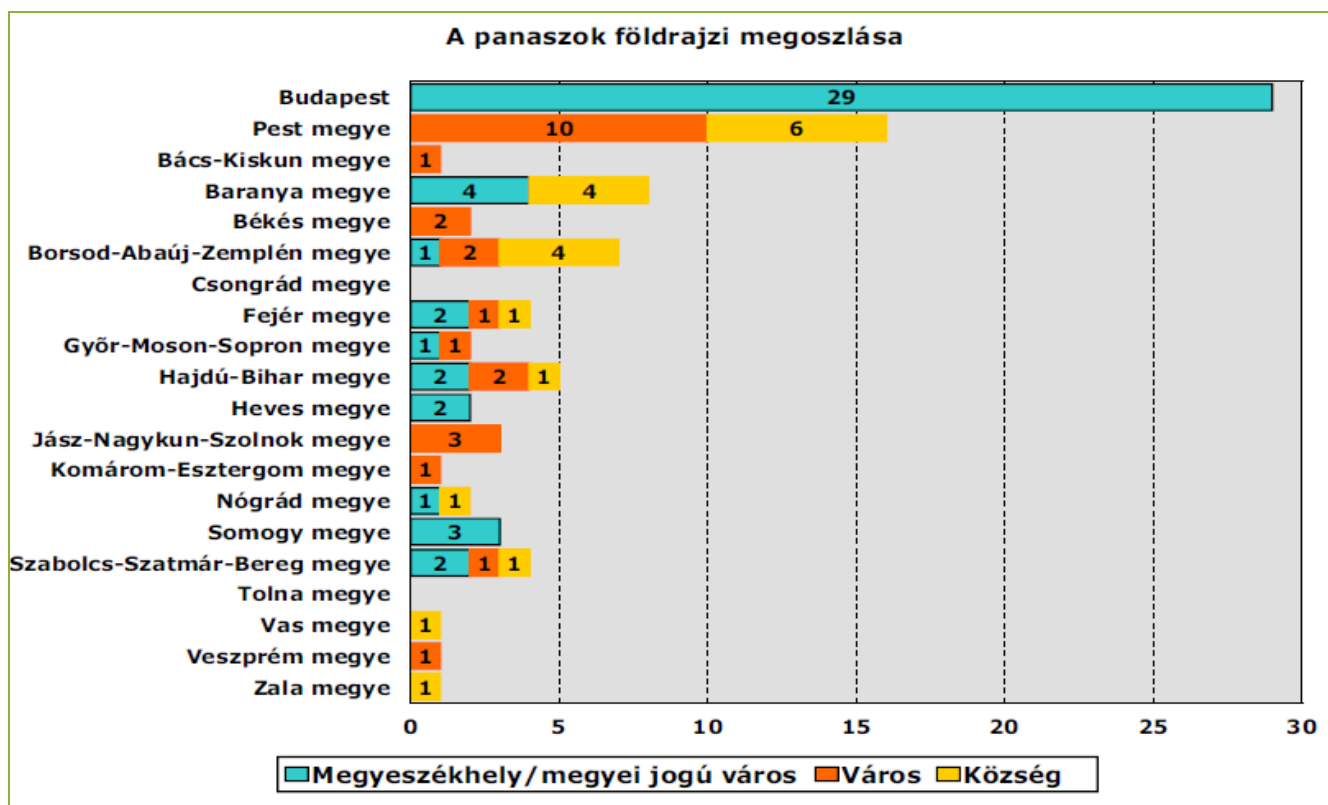
A hároméves időszak alatt az elemzési kritériumoknak 92 döntés felelt meg. Az esetek pontosan felében az EBH elutasította a kérelmet, mert a panaszt nem találta megalapozottnak. Az elutasító döntés oka többnyire a panaszos védett tulajdonsága és a sérelem közötti összefüggés hiánya volt, különösen igaz ez az önkormányzatok különböző ellátással kapcsolatos döntéseivel szemben előterjesztett panaszokra. A vizsgált döntések 37 százaléka egyezséget jóváhagyó határozat volt, vagyis ezekben az ügyekben az EBH érdemben nem döntött abban a kérdésben, hogy a bepanaszolt fél megsértette-e az egyenlő bánásmód követelményét. Az egyezséggel zárult ügyekben a felek megállapodását tartalmazó egyezséget az EBH határozattal hagyta jóvá, amely a felek megállapodását a hatósági határozattal egyenértékű kötérré ruházta fel. Az ügyek fennmaradó 13 százalékában az EBH megállapította az egyenlő bánásmód követelményét, és határozatában rendelkezett a jogsértés jogkövetkezményeiről is.





Az elemzési kategóriák szerinti ügycsoportosítás alapján megállapítható, hogy a legtöbb határozatot (32 százalék) oktatási diszkriminációs ügyben hozta az EBH. A közigazgatási eljárással és a közigazgatási hatóságok és más szervek intézkedéseivel kapcsolatos panaszok az ügyek negyedét tették ki. Az akadálymentesítési kötelezettség elmulasztásához kapcsolódott a vizsgált ügyek 21 százaléka, míg az egészségügyi ellátással összefüggő panasz 12 százaléka, a lakhatási diszkriminációhoz pedig pusztán 10 százaléka a vizsgált ügyeknek.

A szerint, hogy diszkriminációs panaszt mely településsel, illetve mely településen működő közszolgáltatással szemben terjesztettek elő, az alábbi megállapítások tehetők. A legtöbb ügy a fővároshoz (kerületeihez) és Pest megyéhez köthető. Megyéenként meglehetősen nagy szórást mutattak az ügyszámok, Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéhez kapcsolódott a pesti megyei és budapesti ügyeket követve a legtöbb panasz. Csongrád és Tolna megyéből egyetlen ügy sem felelt meg a vizsgálati kritériumoknak.



Mindössze 8 ügyben kértek az ügyfelek bírósági felülvizsgálatot.

A jogesetelemzés tartalmi elemzése alapján az alábbi megállapítások tehetők:

A közigazgatási és közszolgáltatásokhoz való hozzáféréssel kapcsolatos diszkriminációs ügyek alapvetően két védett csoportot érintenek: a romákat és a fogyatékossgal élőket.

A közigazgatás kirekesztő mechanizmusai a romák egyedi ügyeiben született hatósági és más döntésekkel, eljárásokkal szemben benyújtott diszkriminációs panaszok révén lenne tetten érhető, azonban az ilyen ügyek egytől egyig elutasítással végződtek. A panaszok elutasítása többnyire arra vezethető vissza, hogy az EBH nem talált kapcsolatot a panaszos roma származása és a megjelölt sérelme között, ugyanis mint az sokszor kiderült, az önkormányzat a jogszabályok alapján járt el, vagy pedig a sérelem – mert az négy szemközt hangzott el – nem volt bizonyítható. Az ilyen panaszok viszonylagos magas száma mégis arra enged következtetni, hogy az alapvetően hierarchikus jogviszonyban a roma ügyfelek alárendeltsége a nem roma ügyfelekhez képest erőteljesebb.

Az akadálymentesítési kötelezettség elmulasztásával kapcsolatos ügyek elemzése azt mutatja, hogy minden más területhez képest ez az az ügýtípus, amelyben az önkormányzatok a legkészségesebbek, hiszen az ilyen ügyek döntő többsége nem csupán egyezségkötéssel zárult, de olyan megállapodások születtek, amelyekben az önkormányzatok komoly forrásigényű beruházások megvalósítását vállalták. Nyilvánvaló, hogy az akadálymentesítés elmulasztásával kapcsolatos ügyek sok tekintetben különböznek az egyéb diszkriminációs ügyektől, hiszen a tényállást rendkívül egyszerű megállapítani, akár egyetlen helyszíni szemle alapján megállapítható, hogy az adott épület megfelel-e a komplex akadálymentesítés követelményének. Az önkormányzatok pozitív hozzáállását talán éppen ez a körülmény befolyásolja – vagyis hogy az ügy kimenetele szempontjából viszonylag kismértékű a bizonytalanság –, másrészt szerepet játszhat az is, hogy az akadálymentesítési kötelezettségnek eleget nem tevő önkormányzatra nem kerül rá a diszkrimináló bélyege, mulasztásuk a közvélemény számára is a források szűkösségével és nem a fogyatékossgal élőkkel szembeni előítéleteikből táplálkozik.

A közszolgáltatások közül az oktatáshoz kapcsolódó diszkriminációs panaszok zárultak a panaszosok szempontjából legnagyobb arányban pozitívan. Az egyezségek és a jogsértést megállapító határozatok száma messze meghaladta az elutasító döntéseket. Ennek okai az akadálymentesítési kötelezettség elmulasztásával kapcsolatos ügyeknél leírtakkal némiképp hasonlóságot mutatnak. Az oktatási ügyekben ugyanis, legyen szó jogellenes elkülönítésről vagy az integráltan oktatható fogyatékos gyerekek oktatásának megtagadásáról, többnyire hivatalos adatok (például intézmény alapító okirata, a sajátos nevelési igényű [sni] gyermek szakértői véleménye), statisztikák (önkormányzat közoktatási esélyegyenlőségi helyzetelemzése, hh/hhh-tanulók aránya, oktatásstatisztikai évkönyv), valamint szociológiai kutatások állnak rendelkezésre, amelyek jelentősen megkönnyítik a tényállás feltárását.

Az oktatási ügyek ugyanakkor rendkívül érzékeny területet érintenek, a lakosság többsége a közoktatásban érintett, ezért a fenntartói és az intézményi diszkriminatív döntések adott esetben átpolitizáltak is lehetnek. A fenntartónak az a döntése, hogy bezárja-e a település cigány iskoláját és az ott tanulókat a belvárosi – szavazóbázisának – iskolájába integrálja, a többségi társadalom oldaláról nem feltétlenül talál támogatottságra, az érintettek nagy számából adódóan pedig akár a hatalom megtartását is veszélyeztető népszerűtlen intézkedés lehet.

A lakhatási diszkriminációs kérelmek a közigazgatási eljárásokhoz kapcsolódó panaszokhoz hasonlóan többnyire sikertelenek. S míg az oktatási ügyeknél okirati bizonyítékok, oktatásstatisztikák szolgálják a jogalkalmazó szerveket a tényállás feltárásban, addig a lakhatási ügyekben kevés az objektív elem, amely alapján ezek az ügyek megítélhetőek lennének. Különösen igaz ez a szociális bérlakáshoz való hozzájutásra, amikor a számtalan jelentkező közül bizottság választja ki a sikeres pályázót szubjektív elemeket is keverő szempontok alapján.

Az egészségügyi ellátással kapcsolatos diszkriminációs ügyek sikertelenségének egyik oka, hogy az orvos-beteg bizalmi viszonyból adódóan a sérelmezett kijelentések, megaláztatások zárt ajtók mögött, tanúk nélkül hangoznak el, ami sokszor ellehetetleníti a tényállás feltárását. Az a néhány ügy azonban, amelyben a panasz alaposnak találtatott, sötét képet fest az egészségügyi dolgozók romákkal kapcsolatos viszonyáról. Az egészségügyi ellátás igénybevételekor a beteg kiszolgáltatott helyzete önmagában sérülékennyé teszi az ember integritását, ezért ezen a területen a hátrányos megkülönböztetés hatványozott sebet ejt az emberi méltóságon.

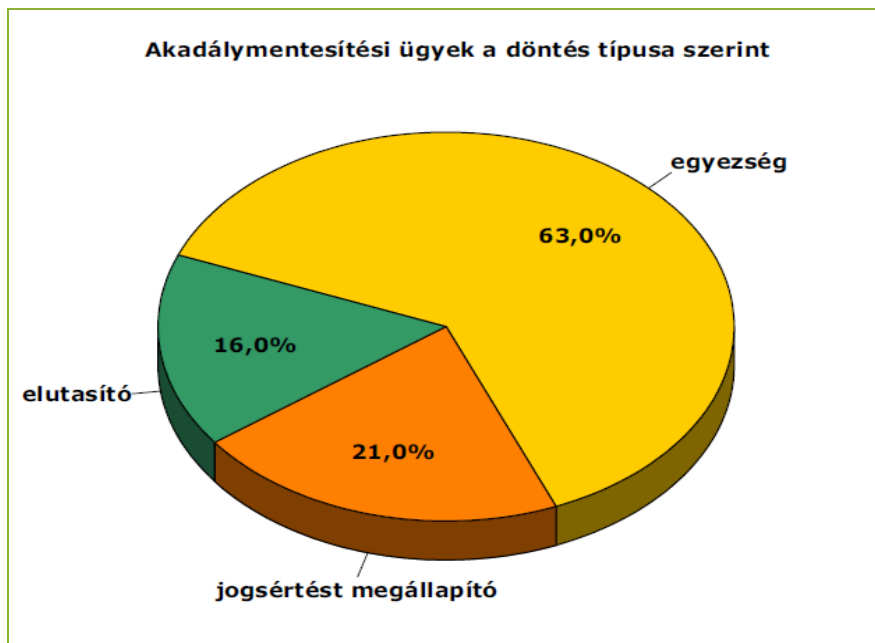
10. Akadálymentesítési kötelezettség elmulasztásával kapcsolatos ügyek

A vizsgált időszakban összesen 19, akadálymentesítési kötelezettség elmulasztásával kapcsolatos ügy zárult le. Az ügyek többségét egyetlen alapítvány, a Magyar Antidiszkriminációs Közhasznú Alapítvány (MADA) kezdeményezte közérdekű igényérvényesítés keretében. Az alapítvány precedenst teremtett, hiszen elsőként került kimondásra bírósági határozatban, hogy az akadálymentesítési kötelezettség elmulasztása közvetlen hátrányos megkülönböztetést eredményez²⁸.

A Fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (Fot.) 1. számú mellékletében található, a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosításának megvalósítására vonatkozó táblázat jogértelmezési kérdéseket vetett fel. Vitás volt ugyanis, hogy a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést településenként mindössze egy intézmény tekintetében, avagy valamennyi, a településen elérhető, önkormányzati fenntartású közszolgáltatást nyújtó intézmény tekintetében kell-e biztosítani. Az utóbbi jogértelmezés részint Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeit, különösen a Fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló egyezményben foglalt kötelezettségeket, valamint a Fot. 7/B. § (2) bekezdésében foglaltakat tekintette kiindulási alapul. A Fot. 7/B. § (2) bekezdése ugyanis úgy fogalmaz, hogy a Fot. „4. § fc) alpontja szerinti – 2007. április 1-jén már működő – közszolgáltatások esetében az egyenlő esélyű hozzáférés megvalósításának követelményét a mellékletben rögzített évenkénti ütemezés szerint kell végrehajtani. A megfogalmazás tehát mintha éppen arra utalna, hogy minden, már működő közszolgáltatást akadálymentesíteni kell egyszer.

A Nemzeti Erőforrás Minisztérium Fogyatékosügyei Miniszteri biztosságának állásfoglalása szerint a Fot. 1. számú melléklete szerinti táblázatban szereplő egyes közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést- a település nagyságától függően- a táblázat szerinti ütemezésben, településenként egy közszolgáltatás tekintetében kell biztosítani.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosságának jelentése a miniszteri biztossal hasonló megállapításra jutott, bár rámutatott arra, hogy Fot.7/B. § (2) bekezdése ellentmond a táblázattal, s különösen az abban szereplő „1-es” szám alkalmazásával, ami a jogbiztonság követelményébe ütközik, továbbá visszásságot idéz elő az emberi méltósághoz fűződő joggal, a hátrányos megkülönböztetés tilalmával, valamint az esélyegyenlőség előmozdításának kötelezettségével összefüggésben²⁹. Az ombudsman rámutatott arra is, hogy a minimum egy közszolgáltatás akadálymentesítésére vonatkozó értelmezés felveti, hogy miként biztosítható a szabad iskola és orvos választása a nagyobb lélekszámú településeken, amennyiben csupán egy közszolgáltatás esetében biztosított az egyenlő esélyű hozzáférés.



²⁸ Fővárosi Törvényszék 8.K.34.338/2011/3.számú ítélete (2012. március 1.)

²⁹ AJB 1714/2011. számú jelentés (2011. június)

A bepanaszolt önkormányzatok többsége még a szűk jogértelmezés ellenére sem mentesülhetett. Az esetek többségében ugyanis nem tudott felmutatni a település vagy fővárosi kerület másik olyan intézményt, amelyben az adott közszolgáltatás valóban megfelel a komplex akadálymentesítés követelményeinek. Az ügyek többségében azonban mégsem zárult marasztalással az eljárás, ugyanis az önkormányzatok vállalták az utólagos akadálymentesítést.

A kérelmezők és önkormányzatok között létrejött egyezségek konkrét beruházásokat és konkrét határidőket szabtak a mulasztó önkormányzatoknak.

Az egyik fővárosi kerület önkormányzata arra vállalt kötelezettséget, hogy a kerület egészségügyi szakellátásokat nyújtó épületét akadálymentesíti³⁰. Az egyezségkötést követő második hónapig vállalta a szükséges tervezési munkák elkészítését, az azt követező hónapra a kivitelező versenyeztetését és kiválasztását, majd havi ütemezésben- összesen fél év alatt- az épület komplex akadálymentesítését. Nem csupán az épület bejáratát, hanem a vizesblokk, a parkoló, a lift, az intézmény honlapja, a járda-burkolat akadálymentes kivitelezését, tapintható információs és helységnévtáblák felszerelését, mobil indukciós hurok beszerzését, és vezető sáv elhelyezését is vállalta.

Nem jutottak egyezségekre, és így a jogsértés megállapításával végződött az az ügy is, amelyben egy települési önkormányzat fenntartásában működő idősek otthona nem felelt meg a komplex akadálymentesítés követelményének³¹. Az önkormányzat védekezése szerint az idősek otthona csak átmenetileg működik az adott épületben, bár azt elismerte, hogy az idősek otthonának eredetileg ottont adó épület sem akadálymentes. Az önkormányzat arra is hivatkozott, hogy gazdasági helyzete, forráshiánya nem teszi lehetővé az épület akadálymentesítését. Az EBH hivatkozott döntésében az alábbiak szerint értékelte az önkormányzat védekezését:

„Az akadálymentesítés elmulasztásának vagy nem szabályszerű teljesítésének tárgyilagos mérlegelés szerint az adott jogviszonnyal közvetlenül összefüggő, ésszerű indoka nem lehet önmagában az, hogy a kötelezett anyagi okból nem tud, vagy csak részlegesen, illetve a jövőben tud eleget tenni ezen kötelezettségének.” Az EBH 2012. december 31-i határidőt szabva kötelezte az önkormányzatot a szociális alapellátást nyújtó intézmények komplex akadálymentesítésére.

Az EBH határozatából kitűnik, hogy a részleges akadálymentesítés sem eredményezhet mentesülést az önkormányzatok részére. A határozatokban a hatóság kivétel nélkül a komplex akadálymentesítés követelményét támasztja az önkormányzatokkal szemben.

A Fot. 4. § g) pontja visszautal az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény 2. § 1. pontjára, amelynek értelmében akadálymentes az épített környezet akkor, ha annak kényelmes, biztonságos, önálló használata minden ember számára biztosított, ideértve azokat az egészségkárosodott egyéneket vagy embercsoportokat is, akiknek ehhez speciális eszközökre, illetve műszaki megoldásokra van szükségük.

Ehhez képest a komplex, vagy teljes akadálymentesítési kötelezettség többet jelent, annak tartalmát az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Kormányrendelet (OTÉK) határozza meg. Az akadálymentesítés attól komplex, hogy egyrészt valamennyi fogyatékos csoport számára, másrészt az épületben található valamennyi funkció vonatkozásában biztosított az egyenlő esélyű hozzáférés³².

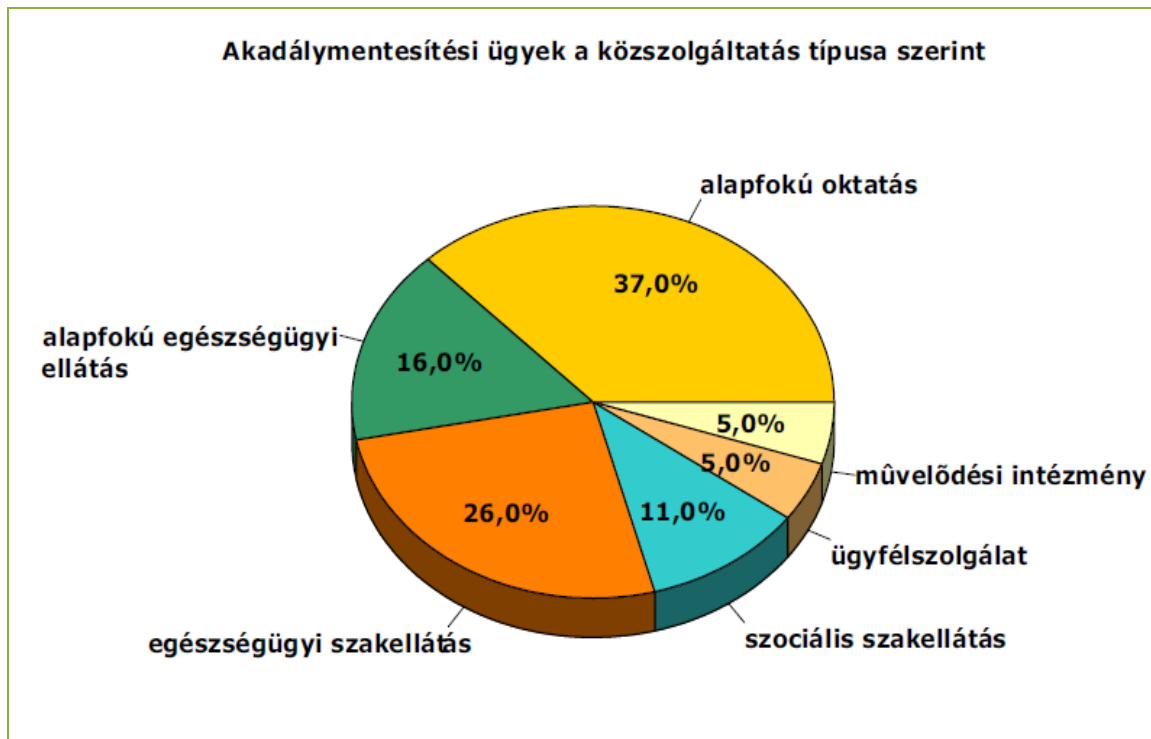
³⁰ EBH/54/17/2011.

³¹ EBH/589/12/2011.

³² P. Farkas Zsuzsa és Pandula András: Segédlet a komplex akadálymentesítés megvalósításához. Fogyatékosok Esélye Közalapítvány, 2007. 4 o.

Forrás: http://www.fszk.hu/api/szakmai_anyagok/Segedlet_a_komplex_akadalymentesites_megvalositasahoz.pdf (letöltve: 2013. augusztus 12.)

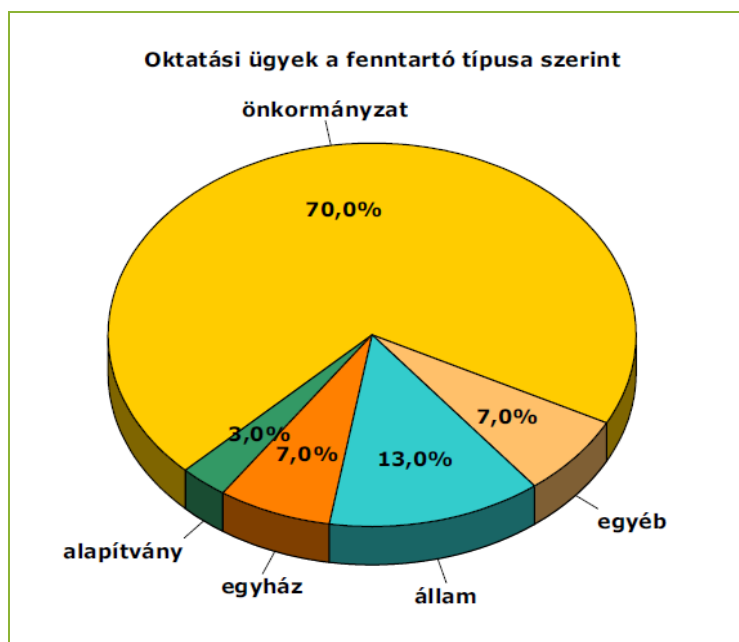
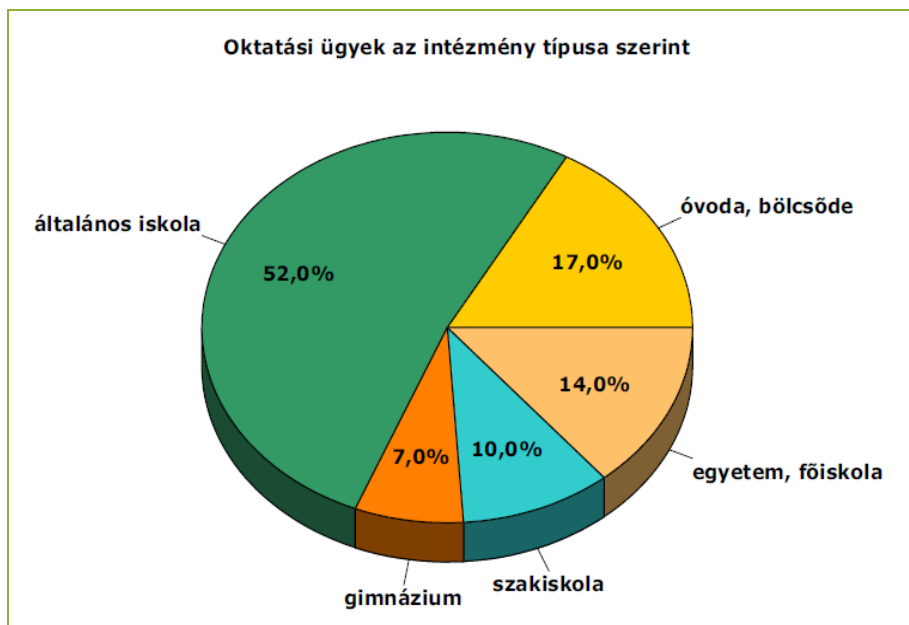
A vizsgált időszakban elbírált, az akadálymentesítési kötelezettség elmulasztásával kapcsolatos panaszok zömét az alapkú oktatást nyújtó intézmények, illetve az egészségügyi szakellátást biztosító épületekhez való egyenlő esélyű hozzáférés megteremtésének elmulasztása miatt nyújtották be.



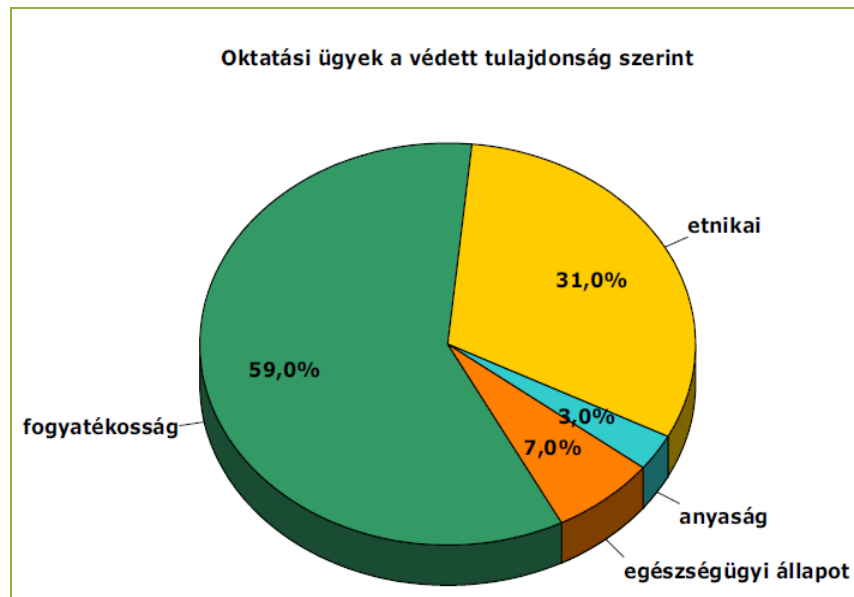
11. Oktatási ügyek

2010–2012 között összesen 30 oktatási ügygel kapcsolatos, érdemi döntés született. Az elemzés szempontjából oktatási ügynek tekintettünk valamennyi, az Ebktv. 27. § (1) bekezdésében meghatározott olyan oktatással összefüggő jogviszonyban felmerülő jogsérelmet, amely államilag jóváhagyott vagy előírt követelmények alapján folyik, vagy amelynek megszervezéséhez az állam közvetlen normatív költségvetési támogatást nyújt, vagy közvetve – így különösen közterhek elengedése, elszámolása vagy adójóváírás útján – hozzájárul.

Az oktatási ügyek között tehát nem csupán az állami vagy önkormányzati fenntartásban működő alap-, közép-, vagy felsőfokú oktatási intézményekkel szemben, kimondottan a tanulói jogviszonnyal összefüggő diszkriminációs panaszokat értjük, de ide tartoznak az egyházi, alapítványi és egyéb szervezetek (például gazdasági társaság) által működtetett oktatási formák is.



Az oktatási diszkriminációs panaszok szinte kizárólag két védett csoporttól érkeztek. A panaszok több mint fele fogyatékos személyek hátrányos megkülönböztetése miatt érkezett, míg az ügyek 33 százalékában a kérelmező roma származását jelölte meg a diszkrimináció alapjául.



A fogyatékosággal összefüggő diszkriminációs ügyek közé tartoznak azok a panaszok, amelyeket az integráltan oktatható sajátos nevelési igényű gyermekeket ért hátrányos megkülönböztetés tárgyában terjesztettek elő. Az ügyek egyik csoportja a tanulói jogviszony létesítéséhez kapcsolódott, amikor is az általános iskolák megtagadták az integráltan oktatható gyermek felvételét többnyire a gyermek oktatásához szükséges személyi vagy tárgyi feltételek hiányára hivatkozással.

Az egyik ilyen ügyben az EBH beszerezte az Oktatási Hivatal állásfoglalását is, ugyanis az ügyben vitás volt, hogy kijelölhető-e olyan intézmény a gyermek iskolájául, amelynek alapító okirata nem tartalmazza az adott fogyatékosággal élő gyermekek integrált oktatását³³. Az Oktatási Hivatal hangsúlyozta, hogy a nevelési-oktatási intézmények alapító okiratukban kötelesek meghatározni mindazt a feladatot, tevékenységi kört, amelyet alapeladataik között ellátnak. A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók nevelése, oktatása iránt a kiegészítő normatív hozzájárulást is csak akkor tudják igénybe venni, ha az intézmény alapító okirata meghatározza a fogyatékoság típusát is. A panasz tárgyát képező ügyben ugyanakkor olyan iskolát jelölt ki a gyermek fogadóintézményéül a szakértői bizottság, amelynek alapító okirata nem tartalmazta látássérült tanulók integrált oktatását.

Az ügy felszínre hozta azokat a gyakorlati problémákat, amelyek az integráltan oktatható sni-gyermekek ellátásával kapcsolatban felmerülhetnek. A szakértői bizottság az adott ügyben ugyanis tisztában volt azzal, hogy a kijelölt intézmény alapító okirata nem tartalmazza a látássérült tanulók oktatását, mégis bíztak az iskola igazgatójának empátiájában, abban, hogy méltányossági alapon kivételt tesz és kezdeményezi az iskola alapító okiratának módosítását. Az általános gyakorlat – a szakértői bizottság szerint – az, hogy a szakértői vélemény kézhezvételét követően az iskolák jelzik, amennyiben a látássérült gyermek fogadására nincsenek felkészülve. Ebben az esetben két megoldás kínálkozhat, vagy az iskola vállalja, hogy felkészül és módosítja alapító okiratát, vagy pedig a szakértői bizottság a szülővel felvéve a kapcsolatot más megoldás után néz.

A gyermek érdekét nyilvánvalóan az szolgálja, ha olyan intézményben tanulhat, amelyben biztosítottak az állapotának megfelelő személyi és tárgyi feltételek. Az EBH előtti ügyben releváns körülményként értékelendő volt ugyanakkor az is, hogy a kijelölt iskola nemzetiségi intézmény volt, a fővárosban egyedül ebben az iskolában lehetett az adott nemzetiségi nyelven tanulmányokat folytatni, tehát az iskola kijelölésekor a szakértői bizottság erre is figyelemmel volt.

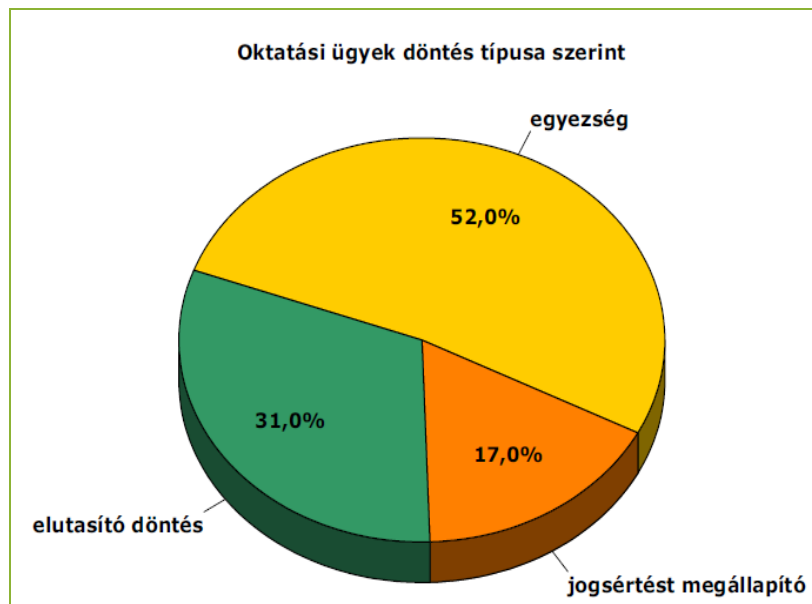
Az EBH végül jogsértést megállapító határozatot hozott, ugyanis kizárólag azt kellett értékelnie, hogy a gyermek fogyatékosága miatt kedvezőtlenebb bánásmódban részesült-e. Az EBH határozata szerint önmagában az a körülmény, hogy az oktatási intézmény alapító okirata nem nevesít egy bizonyos

³³ EBH/804/25/2010.

fogyatékosági típust a sajátos nevelési igényű tanulók csoportján belül, nem zárja ki, hogy a gyermek integrált oktatását ténylegesen el tudja látni. Ezt támasztotta alá a szakérői bizottság által ismertetett gyakorlat is. Az alapító okiratban való szerepeltetés a hatóság meglátása szerint elsősorban a normatív támogatás igénybevétele miatt szükséges, és nem az alapító okirat alapján dönthető el, hogy egy gyermek integrált oktatásához a személyi és a tárgyi feltételek ténylegesen adottak-e. A személyi feltételek az iskola tekintetében adottak voltak, a tárgyi feltételek biztosítását pedig a szülők kezdetől fogva vállalták.

Egy másik ügyben vélt fogyatékosága miatt ért zaklatás egy óvodás kislányt egy óvodapedagógus részéről, a gyermeket gyengébb képességűnek találták társaihoz képest. Az édesanyja panasza szerint az óvodapedagógus folyamatosan presszionálta, hogy gyermekét másik, a képességeinek megfelelő óvodába írassa át. A nevelési tanácsadó ezért megvizsgálta a kislányt, de nem állapított meg nála magatartászavart, illetve tanulási nehézséget. Az ügy végül az óvoda bocsánatkérésével végződött, amelyet a felek az EBH által jóváhagyott egyezségbe foglaltak³⁴.

A felsőoktatásban érte hátrány a látássérült tanulót, aki gyógytornász szakirányon tanulmányait megkezdte, azonban egy gyakorlati ismereteket is számon kérő tantárgy teljesítését fogyatékoságára tekintettel megtagadták tőle³⁵. Igazságtalannak és diszkriminatívnak érezte a hallgató, hogy a felsőoktatási intézménybe való felvételét plusz pontokkal is segítették, arról viszont nem tájékoztatták, hogy állapotából adódóan nem végezheti el a szakot. A felek végül egyezségre jutottak, megállapodtak abban, hogy a panaszos megszakítja tanulmányait az adott szakon, ugyanis jogszabály zárja ki, hogy az képesítést szerezzon gyakorlati/tornatermi vizsgáinak abszolválása hiányában, amire azonban látássérültsége fokából adódóan nem képes. Az ügyben tehát a kérelmező problémájára megoldás nem volt található, az a visszás helyzet pedig, hogy a felvételi során plusz pontokat kapott, de az intézmény nem kívánta meg pályaalakmassági vizsga letételét, ugyancsak a jogalkotónak és nem az egyetemnek volt felelős.



A fogyatékosággal összefüggő diszkriminációs oktatási ügyek többsége (10) a felek megállapodásával végződött. Érdekes módon néhány olyan megállapodást is találunk, amelyben a bepanaszolt fél bár sajnálatát fejezi ki a történetekért, mégis hangsúlyozza, hogy nem ismeri el az egyenlő bánásmód követelményének megsértését³⁶. Az EBH valamennyi ügyben köteles megkísérlni a felek egyezségre jutását, a megállapodás tartalmára azonban elvileg nincsen ráhatása, annak jóváhagyását csak akkor tagadhatja meg, ha a megállapodás jogszabályt sért, vagy nem elég konkrét (például határidők hiányoznak) a nem teljesítés esetére szóló végrehajtási eljárás megindításához.

³⁴ EBH/706/8/2012.

³⁵ EBH/39/7/2012.

³⁶ EBH/960/13/2010; EBH/675/15/2011

Igazán előremutató és a fogyatékossgal élő gyermek érdekeit szolgáló megállapodás született abban az ügyben, amelyben egy integráltan oktatható autista gyermek számára nem volt biztosított az általános iskolai oktatás a lakóhelye szerinti település egyetlen általános iskolájában sem³⁷. A szakértői bizottság által a gyermek számára kijelölt intézmény alapító okirata nem tartalmazta autista gyermekek integrált oktatását. Az önkormányzat egyúttal minden, fenntartásában működő általános iskola alapító okiratából törölte az autista tanulók integrált nevelését. A hatósági eljárás „nyomása alatt” az önkormányzat visszaemelte az iskolai alapító okiratába az autista gyermekek integrált nevelését. Az iskola – többek között – az alábbiakat vállalta: havi egy szakmai konzultáció szervezését a tanuló ellátásával kapcsolatos tervezés, feladatmegosztás, értékelés céljából a tanuló, a szülő, a gyógypedagógus és az osztályfőnök és pedagógiai asszisztens részvételével; autizmus-specifikus támogató eszköztár bevezetését és folyamatos alkalmazását a tanórákon, szünetekben; vizualizált szabály- és egyénre szabott jutalmazási rendszer bevezetését a tanuló számára. Vállalta továbbá, hogy az órák közötti szünetekben a pedagógiai asszisztens személyi segítői autizmus-specifikus stratégiákkal segítik a tanulót a szociális jelzések értelmezésében, valamint kötelezettséget vállalt arra is hogy együttműködik az Autizmus Alapítvánnyal, valamint minden tanév elején egyeztet az alapítvány szakembereivel a tanuló adott tanévi feladatairól.

A fogyatékos tanulók oktatási diszkriminációs ügyei kapcsán elmondható, hogy az iskolák, fenntartók nyitottak az ügy békés rendezésére, a problémák többnyire az ismeretek hiányából és a fogyatékossgal élő gyermekektől való „félelemből” adódik. Az oktatási intézmények oldalán jelentkező elzárkózás nyilvánvalóan hátráltatja az sni-tanulók inklúzióját. Az elemzés ugyanakkor arra is rávilágított, hogy nem feltétlenül a pedagógusok felkészületlensége vagy a tárgyi feltételek teljes hiánya szab gátat az sni-tanulók integrációjának, hanem a fenntartó és az intézmény fogyatékossgához való negatív hozzáállása, a többletfeladatoktól és felelősségtől való elzárkózás.

Annak ellenére, hogy kutatások szerint kb. 700 olyan általános iskola található Magyarországon, amelyben a roma tanulókat osztályok szintjén elkülönítik, meglehetősen kevés oktatási szegregációs ügy kerül a hatóság elé³⁸. A roma tanulók iskolai szegregációja miatt a vizsgált időszakban mindössze 3 ügy érkezett, valamennyit közérdekű igényérvényesítés keretében az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyereknek Alapítvány nyújtotta be. A három ügyből kettő egyezséggel, míg a harmadik ügy a jogsértés megállapításával zárult.

Precedens értékű egyezés született egy borsodi község általános iskolájával és fenntartójával szemben indult ügyben³⁹. Az alapítvány panasza szerint az iskolában a roma sni-tanulókat fizikailag elkülönítve, külön épületben tanítják, jogellenesen összevont osztályokban, életkoruknak és évfolyamuknak nem megfelelő tananyag alapján. Az alapítvány szerint a roma hhh-gyermekek hátrányt szenvedtek az iskolai étkeztetés és a napközis ellátáshoz való hozzájutás terén is, továbbá osztály és csoport szinten is elkülönítették őket azzal, hogy az iskola képességkibontakoztató programjába egyáltalán nem vagy csak elvétve kerültek be.

Az EBH ebben az ügyben alkalmazta először a kisebbségi ombudsman és az adatvédelmi biztos által közösen kidolgozott, a percipiált etnikai adatok megállapításához szükséges módszertant.⁴⁰ A helyszíni szemlék során felvett adatok alapján kirajzolódott, hogy mely osztályokban van aránytalan eltérés a roma tanulók arányában.

A felek végül előre mutató megállapodást kötöttek, amelynek részese volt a helyi cigány nemzetiségi önkormányzat elnöke is. Az iskola tehetséggondozó programját felülvizsgálva vállalta, hogy a 2010/2011-es tanévtől a hhh-tanulóknál az első évfolyamtól képességfelmérő szűrést végez és annak eredménye alapján heti egyórás fejlesztőprogramot ajánl fel a gyerekeknek elősegítve, hogy a negyedik évfolyamon történő beválogató méréskor eredményesebben szerepelhessenek és részt vehessenek a komplex tehetséggondozó programban. Az iskola egyes, szegregáltan oktatott sni-gyermekek szakértői vélemények felülvizsgálatát kezdeményezte a szakértői bizottságnál, ennek eredményeként hat szegregáltan oktatott sajátos nevelési igényű tanuló a 2010/2011-es tanévben már integráltan folytathatta tanulmányait. A fenntartó önkormányzat a konyha összkapacitását megnövelte, az iskola pedig vállalta, hogy az iskolai étkeztetés és a napközis ellátás során is előnyben részesíti a hhh-tanulókat.

³⁷ EBH/962/32/2010.

³⁸ Havas Gábor, Kemény István, Liskó Ilona: Cigány gyerekek az általános iskolákban, Oktatáskutató intézet, Budapest, 2001, 20.o.

³⁹ EBH/264/29/2010.

⁴⁰ A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosának és az Adatvédelmi Biztos közös jelentése az etnikai adatok kezeléséről szóló vizsgálat megállapításairól. 2009.

Forrás: <http://www.kisebbségiombudsman.hu/data/files/158627216.pdf> (letöltve: 2013. augusztus 13.)

Elmarasztalta az EBH azt az önkormányzatot, amely egy szegregált intézményt adott alapítványi fenntartásba, így „szabadulva” a homogén cigány iskolájától. A jogvédő alapítvány eredetileg az iskolaátadást kívánta megakadályozni az eljárással, de az iskolaépületet a folyamatban lévő eljárás ellenére is átadta az önkormányzat. Az EBH az önkormányzat által készített esélyegyenlőségi dokumentumokban, tanulmányokban szereplő adatokból megállapította, hogy az önkormányzat fenntartásban működő általános iskolában mind iskolai egységek, mind pedig osztályok szintjén jelentős különbségek voltak a hh/hhh-tanulók arányát tekintve. Az EBH megállapította azt is, hogy a hh/hhh-gyermekek ilyen elkülönítése a valóságban a tanulók etnikai származása alapján történő szegregációt valósított meg. Az EBH a jogsértés megállapításán túl deszegregációs intézkedések megtételére kötelezte az önkormányzatot. A határozattal szemben kezdeményezett bírósági felülvizsgálati eljárás során az önkormányzat, illetve az iskola azzal érvelt, hogy nem volt bizonyított, hogy az EBH határozata szerinti elkülönítés etnikai alapon történt, és hogy az EBH nem folytatott le bizonyítást arra nézve, hogy a hh/hhh-gyermekek a roma etnikumhoz tartoznak, nem hallgatta meg a szülőket. A Kúria elvi élel mondta ki, hogy „a szegregáció megállapításához nem szükséges annak bizonyítása, hogy az adott személy a kisebbséghez tartozik, hanem – ahogy arra az alperes (EBH) helyesen utalt – a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa és az adatvédelmi biztos közös javaslatában foglaltak szerint elegendő az adott etnikumhoz tartozás feltételezésére az elsődleges szempontok közül két szempontnak a fennállása”⁴¹. A Kúria tehát kimondta, hogy a vélt etnikai hovatarozás megállapításához az EBH előtti eljárásban is alkalmazható az országgyűlési bizto-sok által kidolgozott módszer. A Kúria ítélete úttörőnek tekinthető abból a szempontból is, hogy az önkormányzat közoktatási esélyegyenlőségi helyzetelemzésében feltárt, a roma tanulók szegregáció-jára utaló megállapításokat a szegregáció valószínűsítéséhez elegendő bizonyítékul találta, amely a bizonyítási teher megfordításához vezetett.

A roma tanulók oktatási ügyei a fogyatékos gyerekek diszkriminációs panaszaihoz hasonló képet mutatnak, legalább is az ügyek kimenetelét illetően. Az egyezségkötések aránya e területen is magas, a jogsértés megállapításával és az egyezséggel lezárt ügyek összességében jelentősen meghaladják az elutasítással zárult ügyek arányát. A roma tanulók általános iskolai helyzetével kapcsolatban rendelkezésre álló szociológiai kutatások által felvázolt helyzetkép (azaz hogy a cigány tanulók egyharmada tanul szegregált környezetben) az EBH előtti ügyekben is megmutatkozik. A három, közérdekű igényérvényesítés keretében indult szegregációs ügy az iskolák és osztályok közötti, valamint a csoporton belüli elkülönítésre hozott példát, az egyezséggel zárult EBH/264/29/2010. számú ügyben pedig felmerült a roma tanulók indokolatlan fogyatékosná minősítése is, ami egyúttal fizikai elkülönítésükhöz is vezetett. Míg a fogyatékos gyerekeket ért sérelmek kapcsán a fentiekben azt állapítottuk meg, hogy az ismeretek, valamint a fogyatékos gyerekek tanításához szükséges szakértelem, tapasztalat hiánya húzódik meg az iskolák diszkriminatív gyakorlata mögött, addig a roma tanulók esetében a többségi szülők nyomása és a roma közösséggel szembeni előítéletek adtak alapot diszkriminációjukra.

⁴¹ Kfv. VI.39.084/2011/8. sz. Kúria ítélet

12. Közigazgatási hatáskörrel összefüggő ügyek

A fenti kategóriába soroltuk azokat az ügyeket, amelyekben nem közvetlenül valamely közszolgáltatás igénybevételéhez kapcsolódtak, hanem valamely önkormányzati, vagy más hatóság döntését, eljárását kifogásolták az ügyfelek. A közigazgatási diszkrimináció a szakirodalom szerint többnyire burkolt, ritkán kimutatható, az eltérő bánásmód sokszor abban nyilvánul meg, hogy az ügyfelet megvárakoztatják, ügyét nem veszik komolyan, esetében nem járnak el kellően körültekintően⁴². A közigazgatási diszkrimináción belül különbséget tehetünk az ügyintézés során tapasztalható hátrányos megkülönböztetésről, valamint azon esetek között, amikor a diszkrimináció már a hatóság döntésében artikulálódik. Az előbbi esetek közé tartozik az ügyintézőnek az ügyfél felé irányuló ellenséges magatartása, megalázó, bántó hangvétele, amely ha összefüggésbe hozható valamely védett tulajdonsággal, kimerítheti a zaklatás tényállását. Ide tartoznak azok az ügyek is, amikor az ügyintéző egyszerűen nem kínálja helylél az ügyfelet, míg másoknak ez a lehetőség adott, nem fogadja köszönését, kézfogását, míg ezt megteszi más ügyfelek esetében. Ezek az ügyek többnyire nem jutnak el a hatóságokhoz, hiszen nehezen bizonyíthatóak, tanúk csak a legritkább esetben lelhetőek fel.

A közigazgatási diszkriminációs ügyek másik csoportja, amikor a panasz a hatóság döntése ellen irányul. Az EBH-hoz beérkező hasonló panaszok esetében mindig problémát jelent, hogy a hatáskörrelvonás tilalmába ütközik-e az egyébként rendes jogorvoslattal megtámadható döntések diszkriminációs szempontú felülvizsgálata. Az EBH ilyen tartalmú döntései között találunk az átmeneti segély elutasítása⁴³, közterület-hasznosítási engedély megtagadása⁴⁴, lakásfenntartási támogatás, fűtési hozzájárulás, szemétszállítási költség elengedése iránti kérelem elutasítása⁴⁵, parlagfű miatti kényszerkaszálás elrendelésének megtagadása⁴⁶ miatt előterjesztett panaszokat. Valamennyi ügyben elutasító határozat született.

A közigazgatási diszkriminációs ügyek sajátos csoportját alkotják azok, amelyek a hatáskörét túllépő közigazgatási szervek ellen irányulnak, jellemzően a polgármesterek, jegyzők ellen, akik olyan életviszonyokba avatkoznak be hatalmi pozíciójuk kihasználásával, amelyek túlmutatnak hatáskörükön. Ilyen hatalommal való visszaélésre példa, amikor egy panasz szerint a polgármester az ingatlan eladóira nyomást gyakorolva akadályozta meg, hogy az ingatlant cigány vevők vásárolják meg s költözzenek be a településre. Az ügyben érdemi döntés nem született, az eljárást az EBH megszüntette, így a panasz megalapozottsága nem dönthető el, de jól szemlélteti a hivatkozott esetkör⁴⁷.

Végül említést kell tenni azokról az ügyekről is, amelyek bár nem kapcsolódnak szorosan a közigazgatáshoz, de a többi kategóriába ugyancsak nem sorolhatóak. Két olyan ügyben is eljárta az EBH a vizsgált időszak alatt, amelyek polgármesterek roma kisebbséget sértő kijelentései miatt indultak. Az EBH ezen kijelentéseket a cigányság zaklatására alkalmasnak ítélte meg, s hozott mindkét esetben jogsértést megállapító döntést.

Az egyik ilyen ügyben a polgármester egy képviselő-testületen elhangzott, roma nőket sértő kijelentése miatt indult hivatalból eljárás, amelyhez utóbb több száz roma asszony egyéni kérelme is társult. Az EBH határozatában arra a megállapításra jutott, hogy a polgármester a roma nőkkel, az érintett településeken lakó várandós asszonyokkal, anyákkal szemben megvalósította a zaklatás tényállását. A határozat szerint a kijelentés alkalmas volt arra, hogy a csoporthoz tartozók identitására, személyiségére, további életére hosszabb időn keresztül negatív befolyást gyakoroljon, társadalmi megítélésüket csorbítsa, és növelje a velük szembeni előítéletességet. A döntést utóbb hatályon kívül helyezte a Legfelsőbb Bíróság azzal az indokkal, hogy a polgármester kifogásolt magatartása nem tartozik az Ebktv. hatálya alá, a polgármester ugyanis kizárólag az önkormányzati, illetve államigazgatási feladatai körében eljárva kerülhet olyan kapcsolatba meghatározott személyekkel, akik tekintetében az egyenlő bánásmód követelményét megtartani köteles⁴⁸.

⁴² Nyárády Gáborné (szerk.) Esélyegyenlőség, egyenlő bánásmód. A hátrányos megkülönböztetés felismerése és kezelése a helyi közigazgatásban. KSZK ROP 3.1.1. Programigazgatóság, Budapest, 2008, 214. o.

⁴³ EBH/912/11/2011 és 1403/7/2010

⁴⁴ EBH/103/26/2012 és EBH/ 111/3/2011

⁴⁵ EBH/798/7/2012

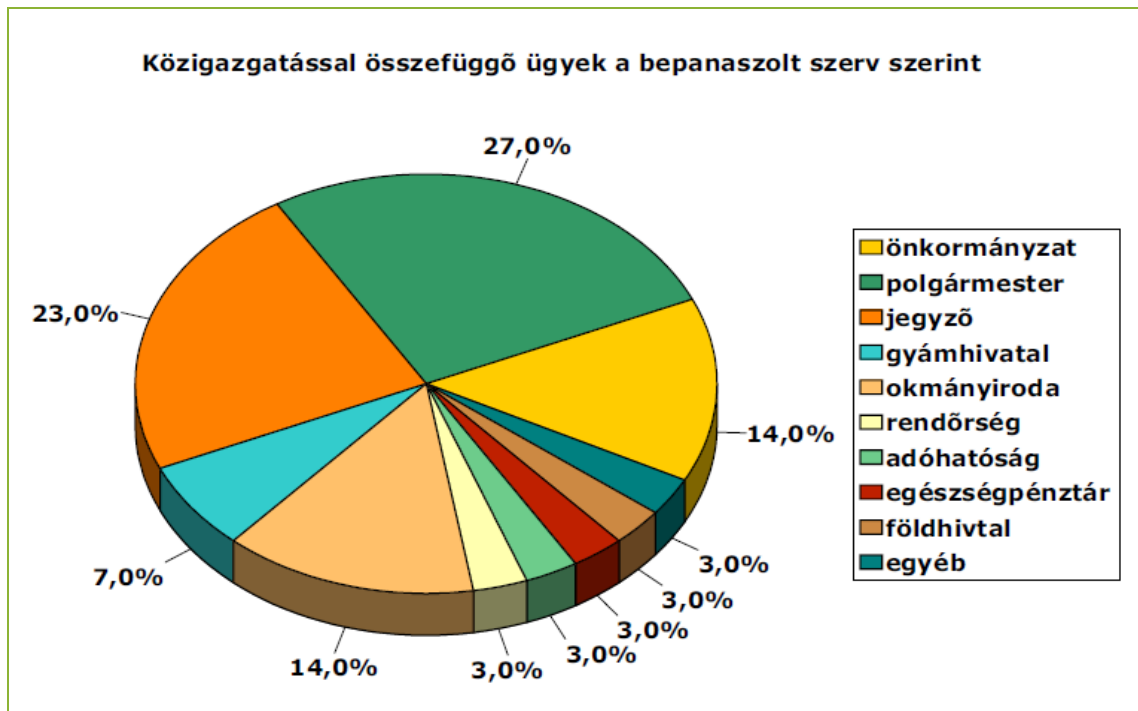
⁴⁶ EBH1403/7/2010

⁴⁷ EBH/1326/2010

⁴⁸ Legfelsőbb Bíróság Kfv.II.37.551/2010/5. számú ítélete

Az előzőhöz némiképp hasonló ügyben, ugyancsak zaklatásért marasztalta el az EBH azt a polgármestert, aki egy demonstráción elhangzott beszédével, valamint az önkormányzati lapban és egy országos napilapban is megjelent írásával a helyi és a magyarországi roma közösség egyenlő bánásmódhoz való jogát sértette meg, a határozat szerint velük szemben nagy nyilvánosságot nyert romaellenes nézetei ellenséges, támadó, megszegyenítő környezet kialakítására voltak alkalmasak, társadalmi megítélésüket csorbította⁴⁹. Az EBH döntését a Legfelsőbb Bíróság hatályon kívül helyezte a hatóság új eljárásra utasítása mellett⁵⁰. Az EBH új eljárásban született döntésének rendelkező része a korábbi döntéssel azonos tartalommal rögzítette, hogy a polgármester szóban és írásban közölt kijelentései a helyi és az országos cigányság zaklatását valósították meg⁵¹. Az EBH új határozata a Kúria döntésére vár.

Az ügyek bepanaszolt szerv szerinti csoportosítása azt mutatja, hogy a közigazgatási diszkriminációs panaszok döntő többsége az önkormányzat, illetve ennek szervei eljárásával, intézkedésével szemben irányult.



Az ügyek védett tulajdonság szerinti bontása mutatja, hogy a legtöbb, az ügyek több mint fele roma panaszostól érkezett.

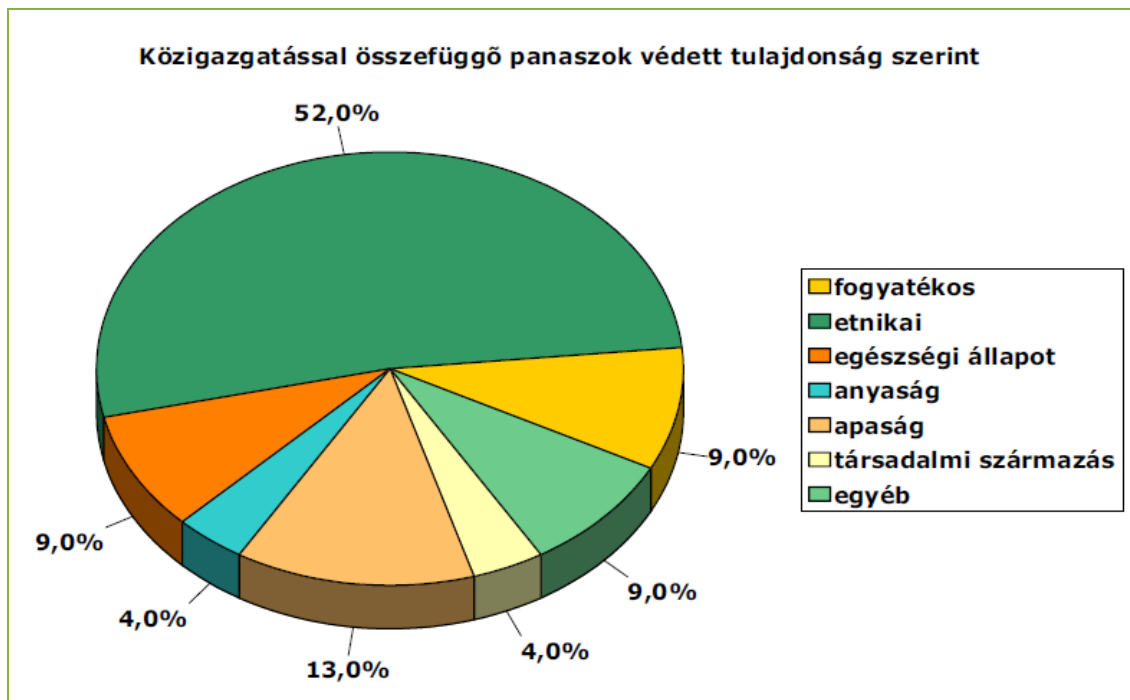
A roma panaszosok dominanciája ezen a területen több kérdést is felvet. A hivatali ügyintézésben járatlan, aluliskolázott, hátrányos helyzetű ügyfelek sokkal nagyobb valószínűséggel esnek az úgynevezett „maladministration”, vagyis a lélektelen, bürokratikus ügyintézés áldozatául, mint a középosztálybeli, képzett ügyfelek⁵². Az, hogy a roma nemzetiség között felülreprezentáltak a mélyszegény, alacsony iskolázottságú, azaz alacsony státuszú személyek, azt eredményezi, hogy a maladministrationnek nevezett jelenség áldozatául is sokkal nagyobb valószínűséggel esnek. Mindezek mellett természetesen szerepet játszhat az ügyintéző, a hivatali dolgozók előítéletessége is abban, hogy a közigazgatási diszkriminációs panaszok többségét romák nyújtották be.

⁴⁹ EBH/187/1/2010.

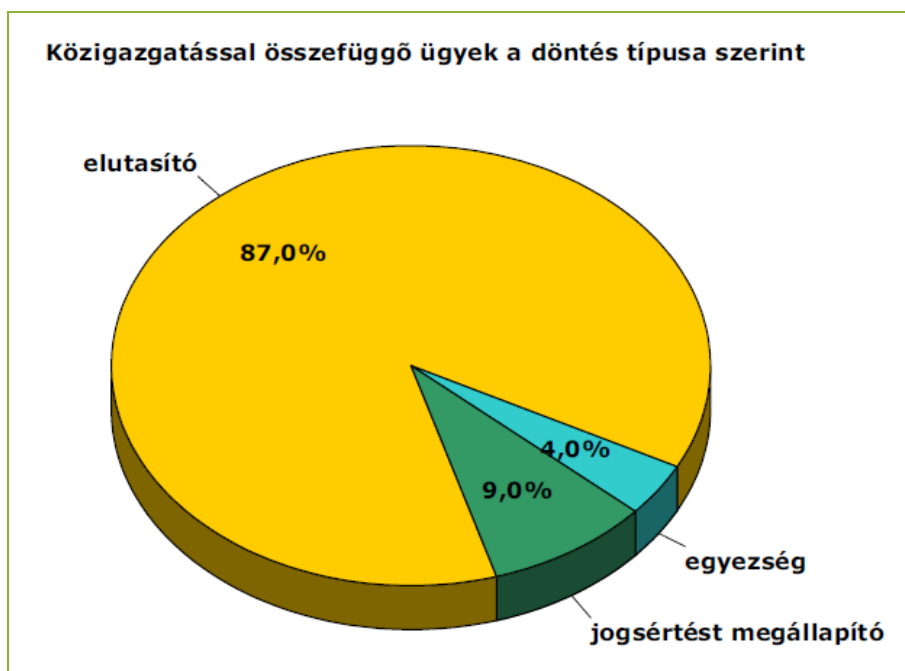
⁵⁰ Legfelsőbb Bíróság Kfv.III.39.302/2010/8. számú ítélete

⁵¹ EBH/21/17/2012.

⁵² Nyárádi (2008) 214.o.



A burkolt diszkrimináció jelensége érhető tetten az ezen a területen született elutasító döntések kirívóan magas arányában. Az ügyek 80 százalékában nem állapított meg hátrányos megkülönböztetést az EBH, és éppen ezen a területen hiányzott a megegyezési szándék szinte teljes mértékben a felekből, hiszen mindössze egyetlen egyezséget sikerült tető alá hozni a vizsgált időszak alatt.



13. Egészségügyi, szociális ellátással kapcsolatos ügyek

Az egészségügyi ellátással kapcsolatos, érdemben vizsgált diszkriminációs ügyek száma a vizsgált időszak alatt 11 volt, amelyből 6 ügy elutasítással, 3 egyezséggel, egy pedig a jogsértés megállapításával zárult. Az ügyek védett tulajdonság szerinti bontása azt mutatja, hogy a panaszok fele roma ügyféltől érkezett, míg az ügyek egyharmada az ügyfél fogyatékosával volt kapcsolatos. Nyolc ügyben a panasz különböző egészségügyi szakellátásokhoz kapcsolódott, a fennmaradó 3 panasz szerint pedig a háziorvosi ellátás igénybevétele során érte diszkrimináció az ügyfeleket.



A roma ügyfelek egyike azt kifogásolta, hogy a kórházban ápolott betegek a dolgozók füle hallatára „cigányoztak”, a nővérek mégsem tettek ellene semmit, hanem maguk is belefolytak a beszélgetésbe⁵³. Egy roma édesanya az orvos és a kórház egyéb munkatársainak rasszista hangvételét kifogásolta.⁵⁴ Mindkét ügy a felek egyezségkötésével zárult.

Ugyancsak az ellátás minőségét kifogásolta az a roma panaszos, aki szerint az orvos rá nem fordított akkora figyelmet, nem mutatott állapotával kapcsolatban akkora érdeklődést, mint azt a nem roma betegek esetében tette.⁵⁵ A panaszt az EBH elutasította, megállapítva, hogy nem volt összefüggés a kérelmező roma származása és az elszenvedett hátrány között.

Az EBH jogsértést állapított meg egy roma férfi ügyében, akinek a foglalkozás-egészségügyi orvos olyan tartalmú orvosi igazolást állított ki, mi szerint a férfi betegsége nem foglalkozási, hanem genetikai eredetű, ami pedig abból adódik, hogy a kérelmező egy olyan településen lakik, ahol az emberek „egymás között házasodnak”⁵⁶. Az EBH zaklatásként értékelte az orvosi igazolásban foglaltakat, amelyet egyébként a panaszos társadalombiztosítási ügyintézéséhez való felhasználásra bocsátott ki. Az EBH döntése szerint az igazolás az egyébként homogén cigány településen élők vérfertőző kapcsolatára utalt anélkül, hogy annak – az ÁNTSZ tájékoztatása szerint – bármilyen tudományos bizonyítéka lenne. Az EBH szerint a „pusztán a beteg származása alapján, „ránézésre” tett, az emberi méltóságot sértő megállapítások (...) nem összeegyeztethetőek az alapvetően bizalmi viszonyra épülő, jó orvos-beteg kapcsolatokkal szemben támasztott követelményekkel.”

⁵³ EBH/534/8/2012.

⁵⁴ EBH/1105/11/2010.

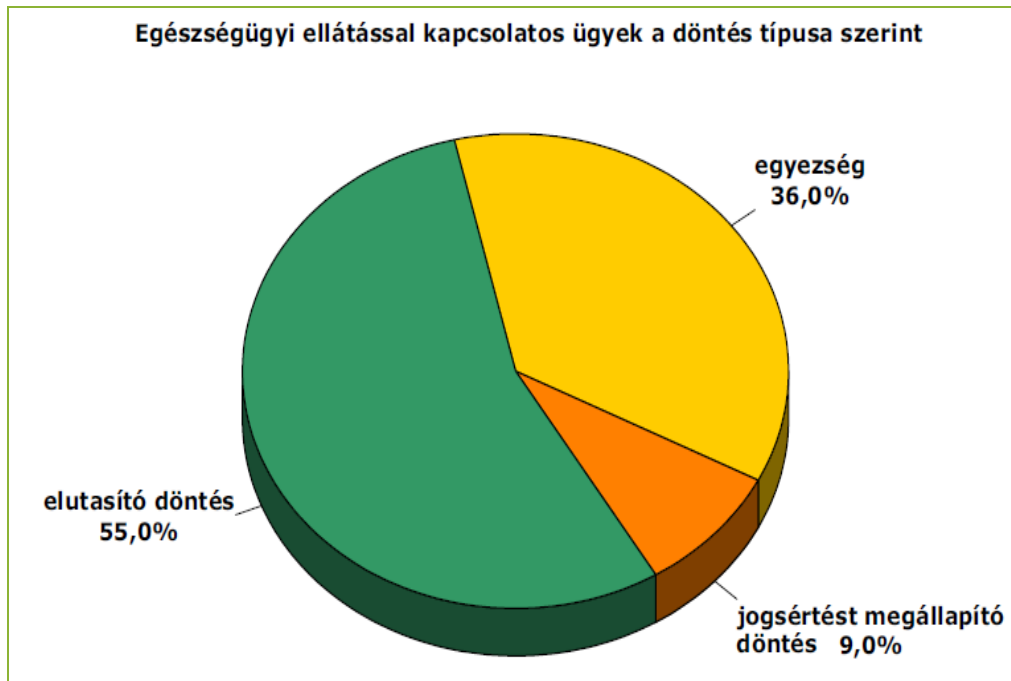
⁵⁵ EBH/460/2011.

⁵⁶ EBH/131/23/2010.

A vizsgált időszakban három, fogyatékossgal élő beteget érintő diszkriminációs ügy érdemében döntött a hatóság, valamennyi kérelmet elutasítva.

Az egyik panasz szerint a kerekesszékes ügyfelet a betegszállítás során méltatlan helyzetbe hozták azzal, hogy kerekesszékét – helyhiányra hivatkozással- nem szállították el.⁵⁷ Az EBH a kérelem elutasítása mellett döntött, mivel a betegszállító cég igazolta, hogy tevékenysége a hatályos jogszabályok szerint kizárólag a beteg szállítására terjed ki, a kerekesszékre nem, tekintve, hogy annak biztonságos rögzítése nem megoldható.

Egy másik ügyben egy édesanya a háziorvos eljárását kifogásolta, aki a panasz szerint nem nyújtott megfelelő kezelést fogyatékos gyermeke számára, anélkül írt fel gyógyszert, hogy gyermekét alaposan megvizsgálta volna⁵⁸. A panasz szerint előfordult olyan eset is, hogy az orvos megtagadta a gyermek otthonában történő kivizsgálását. Az EBH a kérelmet elutasította, ugyanis az orvos okiratokkal (kórlapokkal) igazolta, hogy a gyermek megkapta a megfelelő ellátást.



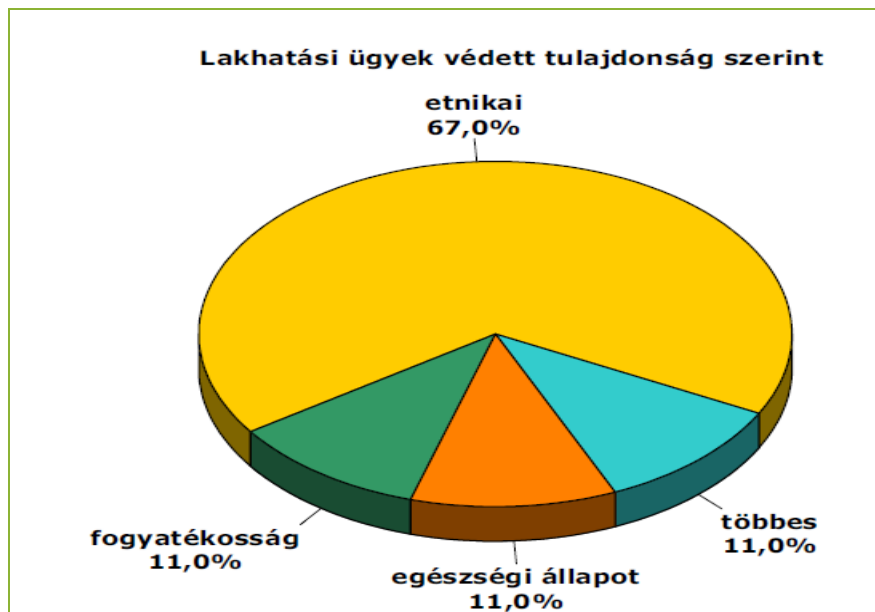
Az egészségügyi ellátással összefüggésben előterjesztett diszkriminatív panaszok az egyéb területekhez hasonló arányban bizonyultak megalapozottnak (az egyezségekkel együtt). A panaszok többnyire az ellátás minőségét kifogásolták, az orvos /egyéb egészségügyi dolgozó hangvételét, a beteg irányában tanúsított tisztelet hiányát.

⁵⁷ EBH/72/10/2012.

⁵⁸ EBH/355/7/2012.

14. Lakhatással kapcsolatos panaszok

Az Ebktv. „Lakhatás” cím alatt e speciális területtel összefüggő diszkriminatív magatartásokat nevesít. Az Ebktv. 26. §-a értelmében lakhatási diszkriminációnak tekintjük a lakhatást segítő állami vagy önkormányzati támogatások, kedvezmények vagy kamattámogatás nyújtásával kapcsolatos hátrányos megkülönböztetést, valamint a védett tulajdonsággal rendelkező személyek hátrányos helyzetbe hozását az állami vagy önkormányzati tulajdonú lakások és építési telkek értékesítése vagy bérbeadása feltételeinek meghatározása során. Az Ebktv. külön is említi azokat az eseteket, amikor használatbavételi és egyéb építési hatósági engedély kiadásának megtagadására diszkriminatív módon kerül sor. A lakhatási diszkrimináció sajátos esete a lakhatási szegregáció, amely olyan lakáshoz jutási feltételek meghatározásában ölt testet, amelyek eredménye, hogy egy védett tulajdonságuk alapján meghatározott csoport egy meghatározott településen, illetve településrészen való mesterséges, és nem a csoport önkéntes elhatározása alapján való elkülönítését eredményezi.



A vizsgált időszak alatt mindössze 9, érdemi lakhatási diszkriminációs ügyet bírált el az EBH. A panaszok több mint fele roma ügyfelektől érkezett, és csak 1-1 kérelem származott fogyatékoságát, egészségügyi állapotát vagy egyszerre több védett tulajdonságát megjelölő panaszostól.

Az önkormányzati, illetve közigazgatási hatáskörrel összefüggő panaszokhoz hasonlóan a lakhatási diszkriminációs ügyek is jórészt elutasítással zárultak. Jogsértés megállapítására a vizsgált hároméves időszak alatt egyáltalán nem került sor, egyezség két ügyben született.

Egy kivételtől eltekintve valamennyi lakhatási ügy önkormányzati bérlakáshoz kapcsolódott. Ezen belül két kérelmező kifogásolta az önkormányzati bérlakásokra kiírt pályázati eljárást, öt panaszos az önkormányzati bérlakásra vonatkozó bérleti szerződés megszüntetése, illetve a lakás kiürítése miatt indított eljárást, két ügyben pedig a fennálló önkormányzati bérleti jogviszonnyal összefüggésben terjesztettek elő panaszt

Az egyik, egyezséggel zárult ügyben a panaszt benyújtó roma édesanya azt kifogásolta, hogy gyógyíthatatlanul beteg gyermekük és rossz anyagi helyzetük ellenére, nem jutnak önkormányzati lakáshoz⁵⁹. A panaszban számos összefonódásra hívta fel a kérelmező az EBH figyelmét, utalva arra, hogy a szociális lakás és egyéb önkormányzati támogatásokat a településen nem rászorultság, hanem a személyes jó viszony vagy ismeretség alapján ítélik oda. A felek által megkötött megállapodás alapján a polgármester vállalta, hogy a képviselő-testület elé terjeszti a család szociális bérlakás iránti kérelmét.

⁵⁹ EBH/350/13/2012.

**Védett tulajdonságú csoportok hozzáféréseinek akadályai
a közigazgatási döntéshozatalban**

„A közigazgatás és jogalkotás kirekesztő mechanizmusai” kutatássorozat,
1. tanulmány CD-melléklete
Egyenlő Bánásmód Hatóság TÁMOP-5.5.5/08/01 projekt, 2013

Felelős kiadó: dr. Honecz Ágnes elnök
1024 Budapest Margit krt. 85.
www.egyenlobanasmod.hu/tamop

Szerző: Kegye Adél

Programirányítás és kutatási koordináció: dr. Pánczél Márta, Szabados Tímea,
Wéber Andrea

Címlapfotó: istockphoto

Kiadványkoordináció: Ágó Anna, Fris E. Kata

Grafikai tervezés és tördelés: Anderson Communications Kft. www.anderson.co.hu

Korrektúra: Szatmári Réka



2013 © Minden jog fenntartva